

Dr. Nicolae DOLGHIN

STUDII DE SECURITATE ȘI APĂRARE

Volumul 4

SPAȚIUL ȘI VIITORUL RĂZBOIULUI

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate **Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS
- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2007

ISBN 973-663-146-X (general)
ISBN 978-973-663-616-5 (vol. 4)

CUPRINS

<i>Introducere</i>	<i>5</i>
<i>Megaconflictualitatea</i>	<i>9</i>
<i>Spațiul operațional.....</i>	<i>25</i>
<i>Lupta armată și spațiul</i>	<i>41</i>
<i>Esența războiului</i>	<i>53</i>
<i>Globalizarea și spațiul războiului.....</i>	<i>69</i>
<i>Spațiul și informația.....</i>	<i>77</i>
<i>Instrumente ale gestionării spațiului războiului.....</i>	<i>83</i>
<i>Asimetrie la nivel înalt</i>	<i>98</i>
<i>Armata României și spațiul</i>	<i>109</i>

Introducere

Asocierea spațiului și timpului cu războiul este prezentă în cvasitotalitatea paginilor din literatura consacrată conflictelor militare. Este firesc, deoarece, dincolo de considerațiile filozofice abstracte despre ceea ce înseamnă spațiul și timpul pentru om și activitățile sale, asocierea este impusă de desfășurările cât se poate de concrete ale acțiunilor militare, iar acestea fac parte din categoria celor mai complexe activități ale omului.

Reprezentările despre război gravitează, de obicei, în jurul unor tipare legate de victime și distrugerii, menținerea ori pierderea atributelor suveranității, modificări teritoriale, momentul declanșării ori încetării, actori etc. Sunt realități spațio-temporale care exprimă, în esență, dorința dintotdeauna de a acționa adecvat la momentul potrivit și care fac din război o prezență permanentă în civilizația lumii, prezență distructivă, dar și generatoare de speranțe. Putem spera că, pentru viitorul război, cucerirea unui teritoriu nu va mai constitui principalul scop urmărit. În schimb, modelarea evenimentelor și proceselor ce se desfășoară în acel teritoriu va fi ceea ce va genera și condiționa efortul de război.

Pentru război și conflicte militare, spațiul constituie acea combinație de priorități și realități

prezente și viitoare ale mediilor terestru, maritim, aerian și cosmic ce reprezintă suportul fizic pentru acțiunea de realizare a obiectivelor prin recurs la violența armată. Fiecare dintre aceste medii, analizat de sine stătător, a influențat gândirea și practica militară. La început, izolat unul de celălalt, apoi, prin identificarea și folosirea oportunităților oferite de combinațiile dintre ele. Astăzi nu se mai poate concepe o acțiune militară eficientă fără analiza temeinică a modului în care toate mediile favorizează sinergia acțiunilor care garantează victoria. Este o premisă de neînlocuit a victoriei. De altfel, dacă aplicăm reperele de astăzi pentru războiul troian, desfășurat cu mii de ani în urmă, putem constata că a fost o acțiune de desant maritim desfășurată cu mijloacele de atunci, folosind avantajele oferite de mare și uscat. Conceptual, seamănă cu ceea ce se petrece astăzi. Spațiul cosmic a devenit cea de-a patra dimensiune a războiului și conflictelor militare. Este un câștig relativ recent, dar influența sa este atotprezentă, iar într-un viitor apropiat va deveni decisivă. Efectul folosirii spațiului cosmic se simte începând de la acțiunile luptătorului izolat, până la cel mai înalt nivel al acțiunilor militare întrunite. Spațiul cosmic creează avantaje, practic, infinite. „*Spațiul integrat al luptei*” precum și „*superioritatea informațională*” sunt concepte pe baza cărora se organizează și operaționalizează astăzi armatele.

Succesul lor a devenit posibil exclusiv datorită folosirii tehnologiei cosmice, nanotehnologiei și digitalizării. Avantajele oferite prin operaționalizarea acestor concepte sunt indiscutabile și au fost demonstrate în ultimii ani. Printre acestea s-ar putea enumera:

- culegerea datelor, procesarea informațiilor și supravegherea în fluxuri continue a cvasitotalității spațiului războiului, conducerea și dirijarea vectorilor focului în orice condiții de timp și anotimp, monitorizarea permanentă a întregului spațiu operațional etc.;

- proiecția cvasiinstantanee, cu efecte maxime a forței;

- realizarea unor sisteme în rețea pentru localizarea forțelor și obiectivelor, precum și pentru determinarea direcțiilor de aplicare flexibilă și selectivă a violenței armate;

- asigurarea datelor de navigație, identificarea țintelor, orarului și vitezei armelor de înaltă precizie, contribuind astfel la realizarea economiei de forțe, diminuarea riscurilor și pierderilor.

Există suficiente argumente care să demonstreze că momentul în care în cosmos vor fi plasate platforme de luptă nu este prea îndepărtat. Totul se va schimba, dar lumea nu va deveni mai pașnică. În același timp, însă, se profilează o dependență nepermisă a omului de înalta tehnologie,

readucând într-o permanentă actualitate raporturile dintre om și tehnică în acțiunea militară. Această dependență poate fi, totodată, sursa unor nesfârșite vulnerabilități, încă neintuite, începând de la cele generate de perspectivele unei operații fundamentate exclusiv pe performanțele tehnologiei și sfârșind cu influența asupra măiestriei militare a comandanților transformați în operatori de calculator, dar obligați să decidă în situații create de inteligența omului.

Spațiul, cu toate caracteristicile și elementele sale fizice concrete, generează motivele pentru jocurile geopoliticii și geostrategiei, de maximizare a avantajelor și minimizare a efectelor dezavantajelor. În jocurile geopoliticii, spațiul reprezintă resurse și căi de acces pentru a le controla, zone de influență, teatru de desfășurare a relațiilor de putere, scenă pentru promovarea intereselor și realizarea construcțiilor politico-militare, alianțelor și coalițiilor etc.

Există o sumedenie de păreri despre conceptele de geopolitică și geostrategie. Totuși, un numitor comun există în toată această diversitate și acesta recunoaște că geopolitica și geostrategia se concentrează asupra modelării, controlului ori influențării unor procese și fenomene care se desfășoară pe spații întinse, individualizate de anumite trăsături comune și cu evoluții complexe. În definitiv, toate aceste evoluții oferă indicatorii pentru analiza mediului de securitate regional și global.

Megaconflictualitatea

Amploarea spațiilor în care se face uz de violența armată și care deseori reunește regiuni cu caracteristici și probleme diferite face ca războiul să capete un caracter polimorf, atât de întâlnit în lumea biologică. Iar războiul aparține lumii biologice și trăsătura polimorfismului, adică acea „... *proprietate a unor specii de a exista sub mai multe aspecte morfologice*”¹ îi este specifică. Ea îi este impusă, ca trăsătură, de diversitatea și ubicuitatea obiectivelor, mijloacelor, formelor și practicilor relațiilor de putere în lumea de astăzi. Este motivul pentru care există percepția că omenirea se află într-o megaconflictualitate continuă, având drept obiectiv modelarea perpetuă a lumii pentru viitor. Ea se exprimă în conflicte specializate, mai mici ori mai mari, episoade direcționate, dispersate în locuri și momente alese cu grijă. Locurile sunt pregătite politic, fizic și mediatic timp îndelungat, momentele sunt alese când se consideră că pregătirile au fost finalizate și se vor obține efectele dorite.

Desigur, viitoare studii aprofundate, multidisciplinare, mai puțin partizane, ar trebui să explice dacă percepția de astăzi a

¹ Academia Română, Institutul de Lingvistică “Iorgu Iordan”, *Dicționarul Explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p.819.

megaconflictualității se datorează diversității surselor care o generează, ineficienței altor instrumente ale lumii civilizate de a gestiona aceste surse sau, pur și simplu, se adevăresc cuvintele filosofului rus Nikolai Berdiaev, care, în 1915, în plină desfășurare a primei conflagrații mondiale a secolului al XX-lea, afirma că războiul este rezultatul pornirilor malefice ale spiritului uman: „*Violența fizică, finalizată cu o crimă, nu este ceva care există de la sine, ca o realitate independentă, ea este expresia violenței spirituale manifestate în realitatea spirituală a răului... Războiul nu este sursa răului, ci doar reflexul la rău, simptomul existenței răului intern și a maladiei. Natura războiului este simbolică*”.²

Cele mai mari războaie ale secolului trecut au rămas în istorie ca războaie mondiale, în bună măsură din cauza dimensiunilor și continuității unor spații care au permis desfășurări nemaiîntâlnite de forțe.

Megaconflictualitatea este o reprezentare bazată mai curând pe percepția unei realități violente generalizate, dar discontinue, a lumii. A evoluat în așa fel încât acum este disipată în comunitățile umane obișnuite, nestructurate după modele militare, inamicul este rareori concret, iar gestionarii violențelor nu sunt doar armatele. Organizații

² N. BERDIAEV, *Misli o prirode voini*, <http://www.Krotov.info/berdyaev/1915/19150626.html>

nonstatale se manifestă tot mai frecvent ca gestionare ale violenței armate. Megaconflictul nu se poate identifica cu reprezentările tradiționale despre războaieri ori conflicte militare. O confruntare între armate „clasice”, apropiate ca potențial, este tot mai puțin probabilă într-un viitor previzibil, deoarece armatele marilor actori ai lumii nu au siguranța că le este asigurată victoria într-o confruntare între ele, iar asupra armatelor mici, din rațiuni geopolitice, se vor face presiuni pentru a nu se ajunge la angajări militare ce pot crea dezechilibre.

În schimb, vor persista pentru o bună perioadă de timp confruntările disimetrice, adică cele „... între forțe disproporționate și deosebite între ele, atât ca organizare, înzestrare, tehnologie, cât și ca potențial, doctrină și mod de întrebuițare”³. Acestea vor avea manifestări diverse, politice, economice, financiare, religioase, etnice etc. Mijloacele vor fi specifice: război informațional și propagandă, sancțiuni, embargouri, restricții, izolare internațională, interdicții și limitări ale unor drepturi comune, inclusiv a accesului la resurse vitale etc.

Deasupra tuturor acestor forme de confruntare neviolentă, plutește, însă, posibilitatea folosirii violenței armate. Actorii politici principali ai lumii

³ General dr. Mircea MUREȘAN, general de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura U.N.Ap., București, 2004, p.49.

încearcă să identifice noi instrumente politice pentru a evita recurgerea la violență. Printre acestea se pot aminti strategiile de securitate – elaborări politice care-și propun să proiecteze folosirea întregului lor potențial pentru modelarea mediului de securitate. Dar acesta este diversificat, condiționările succesului tot mai complexe, iar percepțiile contradictorii. Primele victime ale megaconflictualității ar putea deveni chiar aceste strategii de securitate ce ar putea fi interpretate ca „... pachete pentru pregătirea războiului și a politicilor financiare, economice, militare și industriale legate de război”⁴. S-ar pierde astfel oportunitățile oferite de aceste documente politice majore care permit promovarea unor interese naționale prin folosirea colectivă, simultană, sinergetică a tuturor resurselor, fără a pune în pericol securitatea globală.

Megaconflictualitatea, cu manifestările sale dominatoare, cumulative este pe cale, totuși, să piardă un element prezent întotdeauna în războaie – inamicul. În practica războaielor, acesta a fost cel care a determinat decisiv politica militară a statelor, strategiile și doctrinele militare, fizionomia armatelor, oricât ar fi fost ele de complexe. Existența unui inamic concret cu armată la fel de concretă, caracterizată prin

⁴ Steven E. LOBELL, *War is Politics. Offensive realism, domestic politics, and security strategies*, <http://www.comw.org/qdr/fulltext/02lobell.pdf>.

indicatori fizici cantitativi, care permit și estimări calitative suficient de exacte, impune proceselor de generare a războiului și desfășurării acestuia un caracter sporit de predictibilitate și raționalitate, ceea ce, în mod obișnuit, îl face mai ușor de gestionat, chiar și la nivel global. Astăzi, în opinia colectivă, inamicul se confundă cu grupuri restrânse de indivizi sau cu persoane izolate, nu cu mari comunități.

Confruntările de azi din cadrul megaconflictualității se desfășoară în jurul unor riscuri și amenințări care reprezintă mai curând procese sociale, animate de grupuri umane cu atitudini ireconciliabile decât de structuri sociale concrete și identificabile. Adversitatea este susținută nu de siguranța oferită de mijloacele materiale reprezentate prin armament și echipamente din cele mai sofisticate, ci de idei, convingeri, tradiții, moduri de viață etc., transformate în valori imateriale ce se pot exprima prin mijloace simple, dar foarte eficiente.

Mediul de securitate global se află astfel într-unul din rarele momente în care marii actori statali ai lumii – cei ale căror acțiuni lasă urme profunde și îndelungate – declară că nu există relații de adversitate între ei. Ei acceptă că există competiție, concurență, deosebiri de poziții în anumite probleme și zone ale lumii, dar nu relații de adversitate sau inamicitate. Nu se poate estima cât timp va dura această situație. SUA și Rusia, de exemplu, se suspectează reciproc de

intenții ascunse în spațiul ex-sovietic, pentru a obține avantaje strategice, dar nu încetează să afirme că au responsabilități mari în probleme strategice comune, dar și în gestionarea unor procese în care interesele sunt diferite. Estomparea adversității fățișe, ușor de identificat în spațiu, ar fi trebuit să fie o circumstanță favorizantă, simplificatoare pentru multe soluții globale. Dar ea n-a făcut decât să mute relațiile de putere în planuri mult mai profunde și complexe, atingând straturi civilizaționale. De asemenea, să lipsească instituțiile militare de „sistemul de referință” pe care-l reprezenta armata inamicului.

Dintotdeauna armatele inamicilor și-au studiat reciproc, cu atenție, organizarea, înzestrarea, pregătirea, doctrinele, potențialele etc. Sunt elemente concrete, a căror deciptare permite relevarea punctelor tari și slabe, a șanselor de a-și îndeplini misiunile primite din partea politicului, ori a perspectivelor succesului în cazul unei confruntări.

Studiindu-se reciproc, armatele s-au influențat mai mult decât și-au dorit, ori au recunoscut, asimilând tot ceea ce au considerat că a adus succesul celeilalte. Datorită acestor influențe reciproce, armatele au fost și sunt predictibile, performanțele ușor de cuantificat, iar opțiunile pentru eventuale schimbări surprinzătoare, rapide și profunde, destul de limitate.

Metamorfozele armatelor se produc în timp și consumă multe resurse. Astfel, sunt modernizări firești, puțin spectaculoase, dar destabilizatoare.

Nenominalizarea inamicului ca sistem de referință concret și înlocuirea lui cu procese sociale generatoare de insecuritate pe spații întinse, uneori având natură nonmilitară, creează dificultăți pentru armatele aflate în pline procese de transformare și de adaptare la cerințele vremii. Reperele materiale sunt înlocuite cu formulări generale, situație ce induce nesiguranță în activitatea planificatorilor militari și neîncredere între state.

Într-o societate supusă globalizării și în care violența armată este doar o manifestare a unei negări generalizatoare, care, încet-încet, cuprinde spații globale, este dificil să modelezi o armată care să gestioneze stabilitatea atunci când pentru realizarea acesteia sunt necesare mecanismele mult mai complexe și delicate ale soluțiilor neviolente pentru fenomene sociale. Gradul de adecvare a acestor soluții nu poate fi estimat doar prin relația amic-inamic, care n-a făcut decât să perpetueze până în zilele noastre dihotomia nenuanțată „bine-rău”, identificată la om dintotdeauna.

Absența unui inamic concret, cuantificabil impune strategiilor de transformare a armatelor provocări oarecum divergente. Pe de o parte, armatelor li se cere să-și perfecționeze capacitățile de

desfășurare a luptei armate, astfel încât să intervină eficient, adică să-și mărească abilitatea de a-și îndeplini misiunile cu un consum minim de timp și eforturi, pe spații cât mai întinse.

Pe de altă parte, li se impun condiționări care să le sporească abilitatea în gestionarea ori controlul unor fenomene sociale, politice, umanitare. În asemenea operații eficiența se exprimă cu ajutorul unor indicatori cu o mare încărcătură politică, opuși într-o bună măsură celor ai luptei armate. Această opoziție ar putea situa armatele în poziții delicate când se vor afla în fața unor misiuni de îndeplinit pe spații geostrategice, pentru care nu sunt nici pregătite corespunzător și nici susținute de legislația internă ori internațională. Suficient pentru comiterea unor greșeli de care nu întotdeauna sunt responsabile.

Nu întâmplător, secretarul de stat al SUA declara spontan, în cursul vizitei sale la Londra din martie 2006, că în Irak și prin alte părți s-au comis „*mii de erori tactice*”.⁵ Contextul declarației sugerează că s-a referit și la erori comise de armată. Chiar dacă, ulterior, și-a nuanțat declarația, problema rămâne și, probabil, va fi analizată în toate detaliile.

Pentru armate, dificultatea stabilirii noilor tipuri de misiuni pe spații geostrategice, unde se derulează

⁵ http://www.nytimes.com/2006/04/01/world/middleeast/01rice.html?_r=&oref=slogin&oref=slogin

stări conflictuale cu naturi atât de diversificate, se reflectă în ceea ce se întâmplă astăzi, la nivelul deciziei strategice, când consensul între principalii actori politici ai lumii asupra unor probleme ale securității se realizează tot mai greu. Această realitate se observă și în cadrul organizației politico-militare nord-atlantice, în mod firesc omogen, unde „... *Încet, dar sigur, NATO își perfecționează capacitățile militare. Dar există tot mai puțin consens asupra modului în care și scopurilor pentru care aceste forțe vor fi folosite*”.⁶

NATO este singura organizație care își poate propune să gestioneze megaconflictualitatea pe spații care depășesc cu mult granițele sale tradiționale. Dar aceasta este complexă, amenințările vin din regiuni diferite și din surse nonstatale, altele decât pericolul agresiunii sovietice, care i-a inspirat înființarea.

De aceea, organizația parcurge „*atât o transformare fizică, cât și una filozofică*”.⁷ cum a denumit comandantul său suprem procesul. Transformarea cuprinde și modificarea unor reguli stabilite în vremuri când nimeni nu se aștepta că „*forțele membrilor s-ar putea deplasa în afara*

⁶ Karl-Heinz KAMP, *The Need to Adapt NATO's Strategic Concept*, în *Security Strategies and their Implications for NATO's Strategic Concept*, NATO Defense Colege “NDC Occasional Papers Series”, 9, p.8.

⁷ <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2006/02/mil-060209-usia03.htm>

Europei.”⁸ Aceasta va însemna și o intensificare a discuțiilor politice pre-acțiune.

Modelarea armatelor, nu pentru a neutraliza structuri similare ale altor state, ci pentru a fi eficiente în gestionarea unor fenomene sociale cu manifestări violente, constituie o premisă favorabilă pentru stabilitatea lumii.

Vor rezulta, probabil, armate mici, generatoare de capacități care să permită îndeplinirea unui spectru larg de misiuni pe spații întinse și în zone diferite ale globului. Dar aceste misiuni își vor atinge obiectivele stabilizatoare numai în condițiile în care comunitatea internațională, iar ONU este cea mai autorizată instituție pentru a se pronunța în numele acestei comunități, va adopta concomitent și măsuri politice, economice, financiare etc. Doar prin decizii ale acestei organizații se vor putea estompa rivalitățile militare.

În acest fel, inamicul armatelor va coincide cu cel al tuturor actorilor politici și structurilor de securitate și va fi **instabilitatea**, înțelegând prin aceasta toate provocările și disfuncționalitățile pe spații extinse, ieșite dintr-o stare de echilibru și devenite dificil de gestionat prin mijloace nonmilitare.

Altfel, acțiunile armatelor vor stârni neîncredere, vor provoca suspiciuni că sunt afectate

⁸ Idem.

echilibrele strategice regionale și vor fi bănuite de scopuri ascunse. Așa s-a întâmplat către sfârșitul anului 2002, în perioada premergătoare atacării Irakului. Când, pentru opinia publică mondială, era din ce în ce mai evident că SUA vor folosi forța armată, lumea „era mai preocupată de folosirea neîngrădită a puterii americane decât de amenințarea pe care o reprezenta Saddam Hussein ...”⁹

Dar – ceea ce este mai periculos – intervențiile militare insuficient armonizate pot contribui la diseminarea pe spații largi a acelei societăți pretoriene pe care Samuel Huntington o descria ca fiind cea în care „forțele sociale se confruntă una cu cealaltă direct, fără să existe vreo instituție considerată mediator legitim și, mai important, fără să existe un acord între grupuri asupra vreunui instrument cu autoritate pentru rezolvarea conflictului”.¹⁰ Aceste societăți pretoriene, cum este cea somaleză, de pildă, determină inexistența autorității instituțiilor statale.

Megaconflictualitatea modifică și reprezentările consacrate despre tipologia războaielor și conflictelor, inclusiv a acelor categorii care includ componenta spațială de identificare (de exemplu, amploarea). Apar tipuri noi, războaie asimetrice, disimetrice, de generația a 4-a, războiul bazat pe rețea etc., unde

⁹ http://vredessite.nl/andermienws/2002/week_46/10-30_un.html

¹⁰ http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/peru/pe_glos.html

practic delimitările spațiale pe zone geografice își pierd relevanța. Altele sunt readuse în actualitate. Războiul preventiv, având drept scop „... a contracara o amenințare suficientă la adresa securității naționale a SUA”¹¹, nu constituie o apariție nouă, dar este tipul de război care a declanșat cele mai ample discuții politice și de drept internațional.

Într-o anumită măsură, războiul preventiv oficializează eșecul descurajării. Descurajarea a constituit întotdeauna o funcție subînțeleasă a tuturor armatelor în timp de pace și de obicei eficientă. „Războiul preventiv se bazează pe concepția că războiul este inevitabil și de aceea este mai bine să lupți acum, când costurile sunt scăzute, decât mai târziu, când vor fi ridicate”.¹² Este o decizie deliberată de a începe un război, cu toate riscurile pentru normele internaționale care reglementează folosirea violenței armate.

Intervenția SUA, prezentată drept acțiune împotriva Irakului, a divizat membrii permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, dintre care unul, Franța, este aliat al SUA în NATO. Desigur, acțiuni militare preventive nu vor putea fi inițiate oriunde și împotriva oricui. Probabil că ținta va trebui să

¹¹ *The National Security Strategy of the United States of America*, September 2002, p.15.

¹² James J. WIRTZ și James A. RUSSELL, U.S. Policy on Preventive War and Preemption, *The Nonproliferation Review*/Spring 2003, p.116.

îndeplinească unele condiții pe care Noam Chomsky le-a sintetizat astfel:

„1. Trebuie să fie practic lipsită de apărare.

2. Trebuie să fie destul de importantă ca să merite deranjul.

3. Trebuie să existe o cale de a o prezenta drept un rău fundamental și o amenințare iminentă la adresa supraviețuirii noastre”.¹³

Oricum, problema conflictelor (războaielor) preventive rămâne una controversată, cu atât mai mult cu cât riscă să se disemineze. Oficiali ruși au declarat că nu exclud posibilitatea declanșării loviturilor preventive în spații aflate în afara teritoriului Rusiei, atunci când interesele acesteia sunt amenințate. Dar evenimentele care au urmat strălucitei victorii a armatei israeliene în războiul de șase zile din 1967, alt război preventiv, precum și instabilitatea de astăzi din Irak ridică multe semne de întrebare asupra eficienței războaielor preventive.

Terorismul îndreaptă megaconflictul către consecințele geopolitice provocate altădată de războaiele mondiale. Acestea au schimbat la vremea lor configurația geopolitică a lumii. Prin momentul său de vârf de la 11 septembrie, terorismul a generat coaliția antiteroristă cu acțiunile sale la scară

¹³ N. CHOMSKY, *America în căutarea dominației globale: Hegemonie sau supraviețuire?*, Editura Antet, 2003, p.18.

planetară. De peste șase ani lumea civilizată se află într-un conflict ciudat, cu episodice izbucniri ale violenței armate, și acelea localizate în câteva puncte, dar cu o psihoză generalizată.

Confruntarea începe să aibă însă consecințe geopolitice: atitudini schimbate față de unele norme ale dreptului internațional care au menținut până acum o anumită ordine, interpretări diferite ale competențelor autorităților statale, ceea ce slăbește principiul suveranității, limitări ale libertății circulației, restricționări ale unor drepturi și libertăți cetățenești etc.

În Orientul Apropiat, Afganistan, Africa se prelungesc conflicte cărora nu li se întrevede sfârșitul, multe dintre ele revitalizate de confruntarea terorism – antiterorism. Nici Europa nu este scutită de asemenea pericole.

Experiența ultimilor ani în folosirea puterii militare în lume duce către concluzii surprinzătoare. Capacitatea armatelor moderne și, în general, a structurilor de forță din lume de a controla spațiul este tot mai cuprinzătoare și se reflectă în rezultatele imediate ale acțiunilor militare convenționale.

În Afganistan, Iugoslavia, Irak, Liban structurile militare și-au atins destul de repede obiectivele proprii, specifice acțiunilor de forță, dar nu au adus și soluția strategică, cuprinzătoare și un fundament

politic pe termen îndelungat. Nici statutul de superputere militară nu mai aduce dividendele dorite.

În Cecenia teroriștii n-au fost nicicum impresionati de arsenalul nuclear al Rusiei, în Irak insurgenții ignoră potențialul militar unic al SUA, iar Iranul se comportă de parcă și-ar dori o confruntare militară cu SUA. Între timp, prețul petrolului crește.

Într-un studiu publicat în revista *Journal of Conflict Resolution*, Patricia Sullivan, profesor asociat la Universitatea Georgia, a ajuns la concluzii surprinzătoare asupra rezultatului unor conflicte în care au fost implicate mari puteri. Astfel, probabilitatea ca URSS să câștige războiul din Afganistan ar fi fost de 7%. În campania din Irak din 1991, șansele de victorie ale SUA au fost de 93%, iar în actualul război sunt de 26%, dacă acțiunile vor dura zece ani.¹⁴ Factorii analizați au fost: obiectivele urmărite de beligeranți, ținta intervenției militare (stat, mișcare de insurgență, terorism), existența aliaților pentru ambele părți, sprijinul public etc.

După cum vedem, studiul sugerează că este timpul să se modifice reprezentările clasice despre puterea militară ca instrument de impunere a voinței.

Sursele megaconflictului sunt mult mai profunde și nu țin seama de echilibrele sau dezechilibrele militare.

¹⁴ http://www.uga.edu/news/artman/publish/0706_Sullivan.shtml

Ele se regăsesc în marile probleme nerezolvate ale lumii răscolite de efectele globalizării asupra civilizațiilor, dar și în fenomene recente, cum ar fi efectele încălzirii globale, insuficiența resurselor dezvoltării, polarizările sociale și etnico-religioase, scoase în evidență de aceeași globalizare și oferind lumii o imagine a haosului. În fața acestora, puterii militare și acțiunilor politice inițiate pe fundamentul acestora le este imposibil să găsească soluțiile pacifitoare.

Probabil că această trăsătură oferă o anumită omogenitate spațiului global.

Megaconflictualitatea scoate în evidență, însă, și neomogenitatea spațiului războiului, identificând zona cu cea mai intensă influență asupra sa – spațiul operațional. Acesta este cuprins în spațiul războiului, o realitate mult mai largă, care include și spațiul actorilor neimplicați transparent în spațiul operațional, dar care, prin atitudini, acțiuni sau inacțiuni îl influențează.

Spațiul operațional

Spațiul operațional este mediul în care se elaborează deciziile politice, se generează capacitățile militare pregătite pentru îndeplinirea anumitor misiuni, iar comandanții își exercită comanda-controlul forțelor subordonate.

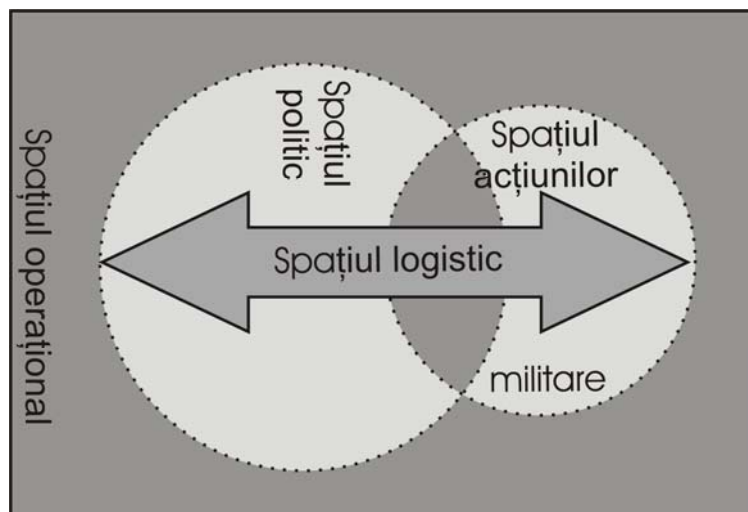

Fig. 1. Componentele spațiului operațional

De regulă, în spațiul operațional sunt incluse delimitări și responsabilități exprimate printr-o multitudine de combinații create în jurul noțiunilor de „teatru” și „zonă”, cu semnificații bine precizate și reglementări exacte. Din punct de vedere al amplitudinii,

spațiul operațional suportă astăzi cele mai neașteptate modificări. Este, practic, nelimitat. Dar mult mai importante pentru desfășurarea acțiunilor militare sunt transformările ce se produc în interiorul său.

Într-o structură simplificatoare, spațiul operațional, ca element integrator, cuprinde **spațiul politic**, **spațiul acțiunilor militare** și **spațiul logistic**, cu rol de conexiune materială și acțională între primele două.

Această schemă poate fi aplicată și statelor, actori solitari care recurg la violența armată în interiorul propriilor granițe sau în afara lor, dar și actorilor colectivi, cum sunt alianțele ori coalițiile.

Spațiul acțiunilor militare este cel în care se desfășoară operațiile și se simt efectele nemijlocite ale violenței armate. Evoluțiile din interiorul său sunt influențate preponderent de considerentele (legi, principii, doctrine, regulamente, prevederi ale dreptului umanitar), care condiționează lupta armată. Îndeplinirea misiunilor și victoria asupra adversarului constituie principalul obiectiv urmărit în acest spațiu, dar nu oricum, ci în conformitate cu deciziile politice. De aceea este influențat decisiv de manifestările și evenimentele din spațiul politic.

Operația *Furtună în deșert*, desfășurată în 1991 împotriva Irakului agresor, cu mandat ONU, de către o largă coaliție internațională condusă de SUA, a relevat

principalele repere ale viitoarelor operații ce se vor desfășura în spațiul acțiunilor militare:

- operații expediționare multinaționale;
- combinarea eforturilor forțelor terestre, navale și aeriene, cu rol dominant al acestora din urmă, cel puțin în primele etape;
- manevre de capabilități pe spații largi (între teatre și în interiorul teatrului);
- conducerea strict centralizată a forțelor multinaționale;
- folosirea intensă a mijloacelor de război electronic pe toată durata operației și acoperind tot ceea ce poate emite impulsuri în acest tip de acțiune militară;
- folosirea directă a sateliților de toate categoriile;
- exigențe noi față de statele majore în planificarea și realizarea sinergiei în acțiunile unor componente atât de diversificate;
- intense condiționări logistice.

Practic, toate operațiile militare care au urmat după 1991 n-au făcut altceva decât să perfecționeze aceste repere, prin exploatarea noilor oportunități oferite de dezvoltare, în special de dezvoltarea tehnologiilor.

Transformarea armatelor și modelarea lor pentru operații expediționare determină accentuarea complexității spațiului acțiunilor militare, dar și o

creștere către niveluri critice a vulnerabilității interdependențelor sale cu spațiul politic. Cu cât acesta este mai complex, cu cât spectrul actorilor care-l compun este mai diversificat, cu atât adoptarea deciziilor este mai laborioasă, iar atitudinea față de spațiul acțiunilor militare mai dependentă de interese particulare.

Lupta împotriva terorismului internațional a scos în evidență o tendință nouă în evoluția spațiului acțiunilor militare, și anume aceea că se poate constitui și în zone izolate fizic de cele ale spațiului politic. Este ceea ce îndeobște înțelegem prin discontinuitate a spațiului operațional. Astfel, unul din episoadele operațiilor antiteroriste, petrecut înainte de 11 septembrie 2001, s-a concretizat în lovirea cu rachete de croazieră a unor baze teroriste din Afganistan de către forțe navale care navigau în oceanul mondial, la mari distanțe de ținte.

După 11 septembrie, spațiul operațional a sporit în complexitate, prin apariția și a altor condiționări de natură economică, financiară, civilizațională etc.

La rândul lor, evenimentele din spațiul acțiunilor militare, prin evoluția lor, influențează spațiul politic, indiferent de distanța fizică la care se petrec.

Spațiul politic este cel constituit în jurul unor valori, nu al unor frontiere, valori, care permit gestionarea sa prin decizii politice, inclusiv în

problemele de apărare. În acest spațiu se modelează puterea militară a statelor și alianțelor, se generează și regenerează forțele, se adoptă deciziile și se asigură suportul politic și social al opiniei publice pentru măsurile militare întreprinse, se organizează și asigură controlul asupra forțelor din spațiul acțiunilor militare etc.

Cu ani în urmă, statele care adoptaseră și susținuseră doctrina războaielor populare de apărare și-au declarat frontierele de stat intangibile. Ca urmare, cel puțin declarativ, în cazul unei agresiuni, teritoriul statului devenea spațiu al acțiunilor militare, iar violența armată s-ar fi aplicat oriunde s-ar fi aflat ocupantul. Este situația în care spațiul acțiunilor militare se suprapune cu cel politic. Din numeroase motive, doctrinele războaielor de apărare au preferat să nu ofere răspunsuri întrebărilor legate de viitorul acțiunilor militare după eliberarea țării, de sprijinul internațional primit și nici de faptul că își expuneau de bună voie teritoriul – suportul tuturor valorilor lor civilizaționale – distrugerilor.

Principalele alianțe ale Războiului Rece porneau tot de la premisa includerii inițiale a spațiului acțiunilor militare în cel politic prin apărare înaintată. Scenariile de război prevedeau declanșarea violenței armate în urma unui atac din partea celuilalt. După o etapă a acțiunilor militare în propriul spațiu politic urmau acțiunile pe teritoriul inamicului, deci se

produceau extinderea spațiului operațional pe seama lărgirii spațiului acțiunilor militare, ceea ce impunea construcția spațiului logistic.

Sfârșitul Războiului Rece, precedat și urmat de procese de deescaladare a potențialelor de război, a determinat modificarea radicală a mediului strategic european și a diminuat probabilitatea izbucnirii tipului de război pentru care armatele se structuraseră timp de decenii. Au apărut, în schimb, alte amenințări, care obligă armatele să îndeplinească misiuni și roluri netradiționale pentru ele. Astfel de misiuni, asumate în cadrul operațiilor în sprijinul păcii sau antiteroriste, transformă armatele în instituții de gestionare a securității, solicitându-le elasticitatea și noi abilități. În același timp, rămân actuale și misiunile tradiționale de apărare a statului și integrității sale teritoriale. Ca urmare, armatele sunt supuse unui complex de provocări care le solicită structurile organizatorice, pregătirea și înzestrarea. Totodată, în plan teoretic s-au declanșat ample dezbateri asupra acestor noi realități, asupra perspectivelor armatelor în gestionarea lor și se avansează tot mai frecvent ideea constituirii armatelor de securitate care să se deosebească de cele clasice, așa cum securitatea se deosebește de apărare.

Dezbaterile reflectă, în esența lor, conștientizarea unei sfidări cu condiționări spațiale evidente și care constă în necesitatea organizării apărării înaintate departe de granițele proprii, acolo

unde apar amenințările. Desigur, sunt puține similitudini între apărarea înaintată concepută pe aliniamentele războiului rece și ceea ce se petrece astăzi în Afganistan, de exemplu, unde alianța NATO practică o apărare înaintată simultan cu asistarea instituțiilor statului afgan. Diferențele sunt evidente în scopurile urmărite, în natura misiunilor, compunerea forțelor participante, intensitatea violenței armate, dar și în natura metodelor folosite pentru gestionarea stării conflictuale. Prioritare sunt metodele și soluțiile constructive, politice, economice, umanitare, având drept țintă reglementarea proceselor sociale care generează starea conflictuală. Finalizarea negocierilor înlocuiește eficiența acțiunilor militare, micile compromisuri politice între părți sunt preferate victoriilor militare absolute, distrugerile provocate de violența armată se combină cu reconstrucția etc. Toate acestea aparțin mai curând proceselor cuprinzătoare de gestionare a mediului de securitate, decât apărării armate. Dar, în teatrele unde se manifestă astfel de procese sunt inevitabil prezente structuri militare tradițional constituite, pregătite și înzestrate pentru a gestiona violența armată. Noile realități obligă armatele la o perpetuă adaptare, ceea ce întreține dezbaterile asupra viitorului lor: armate de apărare sau de securitate?

Neutralizarea amenințărilor în zonele geografice în care se produc pentru a nu le permite proliferarea și

diseminarea în spațiu solicită în mod deosebit logistica militară, care rămâne în continuare „*știința și arta prin care structuri adecvate asigură trupele cu tot ceea ce le este necesar pentru instruirea și ducerea acțiunilor militare*”.¹⁵ Dar, cu cât spațiul acțiunilor militare este mai îndepărtat de cel politic, cu atât logistica devine mai cuprinzătoare și se constituie într-un spațiu distinct în care se petrec evenimente complexe ce depășesc operația militară propriu-zisă.

Spațiul logistic devine acea dimensiune a spațiului operațional prin care toate deciziile adoptate în spațiul politic (politice, economice, juridice, militare, inclusiv logistica militară, comerciale, financiare, privind infrastructura etc.) se transformă în efecte concrete în spațiul acțiunilor militare, susțin îndeplinirea scopurilor urmărite acolo. Este evident că deciziile vor urmări crearea condițiilor favorabile finalizării rapide a operațiilor militare desfășurate în spațiul acțiunilor militare. Spațiul logistic va include astfel elemente extrem de diversificate, începând de la sprijinul națiunii-gazdă, obținut în urma unor acorduri politice interstatale, până la acțiunile extrem de direcționate ale structurilor militare specializate de asigurare a luptătorului cu cele necesare pentru îndeplinirea misiunilor.

¹⁵ Benone ANDRONIC, Bixi-Pompiliu MOCANU, **Sprijinul logistic al grupării de forțe de tip divizie**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p.12.

Terorismul a provocat extinderea spațiului operațional la nivel global. Spațiul politic este constituit din teritoriul tuturor statelor participante la coaliția antiteroristă, cel al acțiunilor militare este localizat la câteva puncte de pe glob, dar determinarea cu care se acționează în războiul antiterorist demonstrează intenția de a limita creșterea numărului acestor puncte precum și discontinuitatea spațială.

Deși s-ar părea că amploarea spațiului operativ depinde de dinamica spațiilor acțiunilor militare, în realitate, tot spațiul politic este cel care-i determină dimensiunile. Din motive ce țin de situația internațională și de necesitatea menținerii păcii pe termen lung, în spațiul politic se decide asupra:

- recurgerii la violența armată pentru rezolvarea unei situații;
- intensității violenței armate și mijloacelor folosite;
- aliaților și partenerilor cu care se va colabora;
- strategiilor curente și de reconstrucție;
- identificării riscurilor și amenințărilor etc.

Deciziile adoptate pentru recurgeria la violența armată la mari distanțe, ceea ce la o primă estimare n-ar amenința propriile valori, se adoptă în urma unor calcule politice și militare riguroase, ale căror rezultate, cel puțin teoretic, ar trebui să fie cele estimate. Dar, neliniaritatea proceselor sociale, inclusiv a războiului, determină evoluții neașteptate,

uneori haotice, cu efecte pe spații întinse și pentru perioade îndelungate.

Orientul Mijlociu oferă astăzi, probabil mai mult decât altădată, premise pentru dezvoltări periculoase la adresa securității lumii, dacă lucrurile vor fi scăpate de sub control.

Războiul din 2003 împotriva Irakului pentru înlăturarea regimului de la Bagdad – lucru dorit de majoritatea lumii civilizate – a fost declanșat prin săvârșirea câtorva erori grave:

- invocarea pretextului fals al posesiei armelor de distrugere în masă de către Saddam Hussein;
- ignorarea de către coaliția SUA – Marea Britanie a opiniei celorlalți aliați ori parteneri, ceea ce, până la urmă, a provocat rezerve și opinii diferite față de acțiunile militare;
- subestimarea de către planificatorii acțiunilor militare a fenomenului terorism, împotriva căruia se declanșase războiul încă din 2001 și nu fusese finalizat.

După un început de campanie strălucit al forțelor de coaliție, structurile de putere ale regimului de la Bagdad s-au prăbușit rapid, dar spațiul acțiunilor militare a căpătat caracteristicile tipice zonelor instabile:

- împotriva forțelor de coaliție se desfășoară acțiuni insurgente, dominate de terorism, ceea ce

determină intensificarea pierderilor și efectelor psihologice;

- ramificațiile insurgenței depășesc teritoriul Irakului;

- forțele coaliției nu reușesc să controleze întregul spațiu și împotriva lor acționează mai ales teroriști;

- în Irak se desfășoară un război civil interconfesional între șiiți și sunniți;

- principalele forțe politice ale Irakului urmăresc scopuri diferite, ceea ce pune în pericol unitatea statală;

- pentru că nu reușesc să controleze conflictul intern, trupele de ocupație sunt considerate în lumea musulmană drept generatoare ale instabilității din Irak;

- prelungirea acțiunilor militare și tipul misiunilor de îndeplinit afectează moralul efectivelor, ceea ce se observă și la eșaloanele înalte ale conducerii militare, dar și în diminuarea sprijinului public pentru continuarea operației.

Au devenit, astfel, mult mai importante deciziile din spațiul politic cu influențe asupra sprijinului public. Ele sunt determinate decisiv de evoluția situației din spațiul acțiunilor militare situat în Irak. Fără succese militare evidente și convingătoare în acest spațiu, orice disfuncționalitate, orice soldat al coaliției ucis vor accelera diminuarea dorinței de a continua războiul. Se reactualizează astfel, într-un

moment nefavorabil, o dependență verificată de atâtea ori, cea dintre victoriile militare și stabilitatea politicilor. Ea se manifestă astăzi în procese evidente, precum:

- diminuarea sprijinului pentru continuarea acțiunilor militare atât în SUA cât și în Marea Britanie, principalii actori din spațiul irakian al acțiunilor militare, și acest lucru se observă în opțiunile electoratului;

- cereri exprese din partea reprezentanților democrați din Congresul SUA pentru retragerea trupelor din Irak și neîncredere în noua strategie a Administrației Bush pentru Irak;

- declarații privind începerea retragerii trupelor britanice din Irak, după retragerea altor contingente militare; chiar și în România se fac auzite declarații politice care cer retragerea efectivelor românești.

Aceste evoluții din spațiul politic evidențiază rolul SUA, de actor decisiv pentru gestionarea situației din Irak, în condițiile în care alții, care ar fi putut contribui la stabilizare, refuză să se implice. Evoluțiile politice interne din SUA, apropierea alegerilor prezidențiale nu exclud însă varianta retragerii parțiale sau totale a forțelor americane din Irak. Oricum se va produce, un asemenea pas ar fi perceput ca o înfrângere, mai ales în lumea musulmană. Consecința ar putea fi generarea unei situații de haos, nu numai în Orientul Mijlociu, ci în întreaga lume, deoarece:

- ar însemna o lovitură puternică aplicată regimurilor din lumea musulmană favorabile cooperării cu SUA, inclusiv asupra noului guvern irakian; chiar dacă nu vor fi înlocuite, acestea vor fi nevoite să-și modifice radical opțiunile;

- se va compromite definitiv regimul neproliferării armei nucleare; pentru a face față noii situații, multe state vor opta pentru obținerea armei nucleare ca mijloc de protecție;

- determinarea în susținerea războiului antiterorist ar suferi un puternic recul în țările coaliției;

- ar afecta zone ale globului pământesc cu importante resurse energetice care ar putea fi folosite ca armă, ceea ce ar lovi în dezvoltarea economică a lumii;

- ar putea determina SUA să-și diminueze responsabilitățile asumate în gestionarea securității globale într-un moment în care nici un alt actor al lumii nu este pregătit să și le asume.

În asemenea condiții este evident că o strategie pentru Irak nu poate fi decât una pentru întregul Orient Mijlociu, cea pentru Orientul Mijlociu este imposibil de izolat de conexiunile cu alte zone ale lumii. Se confirmă astfel, încă o dată, că stabilitatea și securitatea sunt rezultatul gestionării unor interdependențe regionale și globale.

Elaborarea și implementarea unei strategii pentru stabilizarea Irakului ar însemna stabilizarea unor spații mult mai extinse, dincolo de Orientul Mijlociu. Din cauza neliniarității evoluției fenomenelor politice și sociale, inclusiv a celor legate de violența armată, o asemenea întreprindere depășește potențialul unui singur stat, chiar dacă acesta este SUA, cu imensele sale resurse politice, economice, financiare și militare. Probabil că obiecțiile interne la noua strategie pentru Irak a președintelui Bush, făcută publică în ianuarie 2006, sunt determinate de temerea că SUA se angajează într-o acțiune cu costuri dificil de estimat. Totuși, o asemenea strategie este necesară și nu poate fi înlocuită cu o retragere inoportună, deoarece consecințele ar fi grave pe termen îndelungat. Dar, strategia ar trebui să fie multilateralistă, să includă toți actorii, statali și nonstatali, cu posibilități de influențare a zonei. Probabil că inevitabilele discuții asupra formelor și mijloacelor prin care mediul de securitate poate fi modelat și a legitimității lor n-ar trebui să împiedice soluționarea noii dimensiuni a vechiului conflict civilizațional din Orientul Mijlociu.

Doar o **strategie multilateralistă** va putea proiecta o soluție pentru noua situație geopolitică și geostrategică pe care a creat-o intervenția din Irak și care a transformat Iranul în lider regional. O soluție care să aibă în vedere întreaga lume islamică.

Posibilele dezvoltări religioase nedorite ale acestei situații ar putea impune supremația curentului šiit în lumea musulmană, ceea ce ar provoca răsturnări, cu efecte pe termen lung, și dezechilibrarea unor poziții realizate timp de secole. Orientul Mijlociu ar fi prima entitate geopolitică în care ar putea să apară noi motive conflictuale etno-religioase ce s-ar adăuga altora, deja existente. Aceasta în condițiile în care cursa înarmărilor a intrat în spirala sa nucleară care nu va mai putea fi oprită. Dacă nu Iranul, alt stat din zonă o va continua. Războiul antiterorist condus de SUA pe spații globale este dominant perceput în lumea musulmană drept o amenințare la adresa valorilor civilizaționale ale acesteia. Ceea ce se întâmplă în ultimul timp în Irak și în toate episoadele interminabilului conflict israeliano-palestinian accentuează această percepție. Puține sunt analizele care se apleacă asupra studierii faptului că, în Irak, terorismul a apărut după intervenția trupelor coaliției internaționale. Referindu-se la efectele neașteptate ale războiului antiterorist global și la erorile din gestionarea acestuia, Michael Howard, președintele de onoare al Institutului Internațional pentru Studii Strategice, consideră că o soluție pe termen lung „... ar putea veni numai prin evoluția societăților islamice, dar aceasta trebuie să fie conformă cu propriile lor modele culturale. Tot ceea ce putem face este să înlăturăm obstacolele din calea acestui proces

*și să avem grijă să nu le ridicăm pe ale noastre.”*¹⁶ Dar o asemenea soluție logică, chiar dacă este părtinitoare, presupune înțelegere, toleranță și timp pentru toate părțile implicate în conflict, nu numai pentru cea musulmană. A le pretinde doar de la una singură înseamnă tocmai obstacole care ar trebui evitate. Oricum, situația strategică în zonă este mult mai complicată astăzi decât în 2001.

O soluție militară pentru noua geopolitică a zonei nu există. Loviturile din aer, chiar dacă vor distruge infrastructura nucleară a Iranului, așa cum s-a întâmplat cu ani în urmă cu centrala nucleară în construcție în Irak, nu vor aduce decât haos în regiune, operațiile terestre ar fi mult prea complicate și scumpe, nu prea e clar cine le-ar susține și cu ce preț. Efectele energetice ar lovi interese majore ale altor actori din spații apropiate ori îndepărtate și este greu de estimat care va fi comportamentul acestora.

¹⁶ Michael HOWARD, A Long War?, în Survival. The IISS Quarterly, volume 48, number 4, winter 2006-07, p.12.

Lupta armată și spațiul

Pentru lupta armată, spațiul reprezintă acea „scenă” multidimensională în care sunt plasate elementele materiale ale acțiunii militare, acționează cele imateriale și se îndeplinesc misiunile. Spațiul luptei armate va acoperi zona în care sunt dispuse elementele proprii de aplicare a violenței armate, dar și zona în care se află aceleași elemente ale adversarului. Pe măsură ce performanțele armamentului și tehnicii militare cresc, spațiul luptei armate capătă amploare, iar, prin includerea dimensiunii cosmice și, odată cu propagarea activităților umane în această dimensiune, tinde către infinit. Dar, chiar și în această situație și indiferent de dimensiunile sale, va cuprinde două componente intercondiționate:

Componenta internă, incluzând:

- doctrinele și conceptele operaționale;
- elementele fizice de generare a violenței armate cu caracteristicile lor: efective, pregătire, armament, tehnologie, facilități etc.;
- terenul și condițiile de timp și anotimp în care se desfășoară acțiunea.

Componenta externă, adică:

- scopurile urmărite, începând cu cele politice și sfârșind cu obiectivele concrete ale fiecărei acțiuni;

- realitățile psihosociale cu tot ceea ce le condiționează, specifice nu numai forțelor combatante, ci și comunităților sociale din care acestea fac parte și care exprimă suportul politic pentru acțiunile militare;

- relațiile și presiunile internaționale;

- interesele, pozițiile și posibilele acțiuni ale altor actori statali și nonstatali.

Realitățile spațiului luptei se vor exprima în dispozitive, raporturi de forțe, raze de acțiune, bătaia diferitelor categorii de armament, frecvențe, densități, potențiale etc. Toate acestea vor reprezenta performanțe ale mijloacelor materiale ce echipează spațiul luptei.

De asemenea, realitățile se vor reflecta în doctrinele armatelor, în concepte și alte elaborări intelectuale, mai puțin evidente și mai dificil de cuantificat, dar cu efecte decisive. Violența armată în plină desfășurare va fi mijlocul principal de realizare a obiectivelor în spațiul luptei armate. În spațiul geopolitic și geostrategic, însă, violența armată există mai curând ca posibilitate, ca amenințare, ca instrument al constrângerii, iar atunci când se aplică se va manifesta neuniform, în cele mai nevralgice locuri.

Spațiul luptei are dimensiuni globale. Prin transferul unor misiuni de lovire accesibile, doar folosind tehnologia strategică nucleară către domeniul convențional și prin întrebuițarea rachetelor de croazieră, focul, ca element definitiv al violenței

armate, căruia nu i s-a găsit încă înlocuitor, poate fi executat asupra oricărui obiectiv de pe globul pământesc fără a mai fi necesare dislocări și redislocări consistente de forțe.

În Tabelul nr. 1 am încercat să identificăm câteva dintre elementele definiției comune pentru spațiul strategic și cel al luptei armate. Formele de manifestare determină diferențele dintre ele, dar și conexiunile ce nu pot să dispară și care, până la urmă, impun unitatea spațiului. Se dovedește că multe din conceptele cu care obișnuim să operăm în domeniul artei militare nu sunt altceva decât consecințe practice ale exigențelor impuse de rațiuni de organizare a acțiunii militare și de delimitare a competențelor și responsabilităților în spațiu.

Evident, cu cât spațiile sunt mai întinse, cu atât problemele devin mai complexe. Clasică împărțire în strategie, artă operativă (operațională?) și tactică constituie cel mai bun exemplu al acestei logici.

Nu întâmplător, pe măsură ce macrodimensiunile spațiului devin tot mai accesibile, diferențele dintre cele trei niveluri se estompează, iar discuțiile în jurul lor se reaprind periodic.

În spațiul luptei armate se desfășoară operațiile cu obiective preponderent militare. Obiectivele vor determina și intensitatea violenței. Atingerea lor va reprezenta, în ultimă instanță, un triumf al abilității în

gestionarea resurselor puse la dispoziție pentru un anumit spațiu.

Elemente de identificare	Spațiul strategic	Spațiul luptei armate
Natura amenințărilor	Disfuncționalități politico-militare; rivalități între actori politici, dezechilibre de potențial etc.	Dezechilibrele militare
Scopuri urmărite	Avantaje politice, economice, strategice; modelarea mediului strategic; impunerea voinței; impunerea unor decizii ale CS al ONU etc.	Victoria militară asupra adversarului
Actori	State, alianțe, coaliții	Structuri militare, insurgente, grupări nonstatale
Instrumente folosite	Negocieri, presiuni, amenințări, lovituri, ajutoare, acorduri, reconstrucție, factori de putere	Violența armată
Limitări	Politice, economice, juridice, militare, civilizaționale de mediu, umanitare	Teren, caracteristicile tehnicii militare, planuri operaționale
Finalități	Noi configurații strategice, diseminarea și protecția unor valori	Controlul terenului

Tabelul nr. 1. Raporturile dintre spațiul strategic și cel al luptei armate

Spațiul luptei armate generează un mediu cu realități dinamice, schimbătoare, imprevizibile. În aceste condiții gestionarea eficientă a acestora va depinde într-o măsură covârșitoare de oportunitatea, acuratețea și valoarea informațiilor necesare deciziilor. Integrarea datelor culese printr-o largă varietate de surse, transformarea lor în informații veridice și transmiterea sub forma adecvată către utilizatori constituie una dintre preocupările majore ale armatelor astăzi, o prioritate a programelor de perspectivă. Digitalizarea și revoluția în microtehnologie vor permite realizarea unor arhitecturi pentru viitoare sisteme de comandă-control, care să ducă spre perfecțiune procesul de transformare a intențiilor comandanților de la toate eșaloanele în acțiuni eficiente. De altfel, acesta este domeniul care a cunoscut cele mai profunde și rapide transformări. Următoarele cifre sunt sugestive: în timpul Primului Război Mondial, într-un minut puteau fi transmise prin telegraf 30 cuvinte și erau necesari 4040 militari pentru a controla 10 km² de teritoriu, în cel de-al Doilea Război Mondial, puteau fi transmise 66 cuvinte într-un minut și doar 360 militari au controlat 10 km²; în 1991, în timpul primului război din Golf s-au transmis 192.000 cuvinte într-un minut, iar 23,4 militari au fost suficienți pentru cei 10 km²; în 2010, miliarde de cuvinte vor putea fi transmise prin sisteme

și rețele electronice într-un minut, iar o divizie va putea controla peste 10.000 km².¹⁷

Acordând prioritate înaltei tehnologii în locul perfecționării letalității armelor, diversificării senzorilor pentru culegerea datelor și perfecționării sistemelor de analiză a acestora, se vor genera performanțe deosebite în capacitatea de manevră a forțelor și se vor accelera ciclurile acțiune-reacție în spațiul luptei armate.

Dintotdeauna, tehnologia a impus luptei armate condiționări și dezvoltări, contribuind la modificarea tacticilor, strategiilor, doctrinelor, organizărilor etc. Tehnologia a facilitat creșterea razei de acțiune, a preciziei și efectelor distructive ale armamentului, reducerea timpilor de reacție, perfecționarea acurateții cercetării și supravegherii spațiului, a metodelor de organizare și desfășurare a luptei armate etc.

Tehnologia a modificat fizionomia războiului, în primul rând, prin provocarea unor efecte majore ale luptei armate pe spații largi, fără deplasări considerabile de elemente materiale necesare realizării clasicele raporturi de forțe.

Astăzi, caracterul total al supremației în domeniul militar este deseori argumentat cu dovezi ce țin de înalta tehnologie, și nu de cantitatea tradiționalelor mijloace materiale. Armele de înaltă

¹⁷ <http://mondediplo.com/1998/02/14weapons>.

precizie, ce reprezintă o expresie a înaltei tehnologii și o demonstrație a combinației dintre corectitudinea informației și letalitatea dirijată, micșorează decisiv șansele unui adversar mai puțin sofisticat într-o confruntare convențională.

Suntem deseori tentați să reducem precizia armamentului la secvențe spațiale care se exprimă în câțiva centimetri sau eroarea circulară probabilă. Dar acestea exprimă mai curând acuratețea loviturilor. Precizia este un concept mult mai larg, exprimând „*abilitatea unei forțe întrunite de a localiza, detalia, discerne și urmări obiective sau ținte, de a selecta, organiza și folosi sistemele potrivite pentru generarea efectelor, de a analiza rezultatele și de a se reangaja cu viteze decisive, în tempourile operaționale necesare, covârșitoare, pe întreaga adâncime a operațiilor militare.*”¹⁸

După cum observăm din definiție, este vorba de o combinație complexă de sisteme de lovire susținute de o infrastructură care poate acoperi întregul glob pământesc într-o rețea care să-i asigure acuratețea.

Tehnologia performantă de astăzi a permis apariția unor noi tipuri de operații. **Războiul bazat pe rețea** este una dintre ele. În cadrul RBR, prin includerea într-un infospațiu unic a sistemelor de senzori, execuție și decizie și prin satisfacerea unor

¹⁸ www.dtic.mil/futurejointwarfore/

condiționări de natură preponderent politică (prezența militară în alte țări, probleme de survol și de interpretare a acordurilor și tratatelor internaționale, diseminarea înaltelor tehnologii militare etc.), spațiul luptei devine, practic, nelimitat, dar și timpii de reacție tind către instantaneu.

În aceste operații loviturile se pot aplica de la distanțe mari, din locuri situate în afara bătăii sau razei de acțiune a mijloacelor adversarului, fără deplasări și manevre care să deconspire pregătirile, urmărind doar augmentarea efectelor obținute prin alte mijloace. Astfel de operații vor avea profunde efecte psihologice previzibile asupra tuturor entităților din spațiul luptei și le vor afecta moralul.

Războiul bazat pe rețea poate fi considerat un triumf al tehnologiei în eterna dilemă a artei războiului și artei militare, cea a raporturilor dintre om și tehnică. Dar ar fi o falsă problemă. Nimeni nu poate ignora rolul tehnologiei în război, dar arta acestuia înseamnă gândire, inventivitate, creație, capacitate de a identifica oportunitățile. Toate acestea aparțin omului. „*Cea mai proastă soluție ar fi ca tehnologia să conducă problemele militare, înlocuind ideile cu dezvoltarea tehnologiei*”¹⁹, afirma generalul Van Riper. În cadrul unui joc de război, care trebuia să

¹⁹ Paul Van RIPER, *The Immutable Nature of War*, www.pbs.org/wgbh/nova/wartech/nature.html

reprezintă o apologie a războiului bazat pe rețea, acest general a fost numit comandant al forțelor „inamice”.

Folosind idei neconvenționale, dar metode tradiționale, inclusiv loviturile de devansare, executate din aer, de pe mare și de pe uscat, și aplicând soluții personale inteligente, inamicul a provocat asemenea pierderi forțelor „proprii”, încât jocul de război a fost oprit, scenariul refăcut, iar comandantul advers înlocuit.

Marele câștig, totodată, marea provocare pentru planificarea și desfășurarea luptei armate în cadrul RBR este tendința de a rezolva una din principalele probleme ale spațiului în războiul modern – cea a interacțiunilor dintre senzori, actori și decizie.

Fiecare din cele trei elemente constituie entități fizice, cu componente concrete și funcții distincte, integrate pentru îndeplinirea aceluiași scopuri. Gradul de integrare și interacțiunile dintre ele pot fi percepute și proiectate în viitor, dacă am încerca să descifrăm procesele de transformare a datelor în informații și a informațiilor în cunoștințe care modelează acțiunea militară. Cu cât aceste procese vor cuprinde spații mai largi, cu atât vor deveni mai complexe și vor dura mai mult timp. Gradul de integrare se va accentua pentru a permite reacții ori acțiuni imediate.

Eficiența acțiunilor în spațiul luptei va fi condiționată de modul în care fiecare element participant la lupta armată va acționa coerent, fără a fi

necesare intervențiile cronofage ale eșaloanelor superioare. Coerența la nivelurile de bază ale luptei se va realiza doar dacă va exista aceeași înțelegere a rolurilor și responsabilităților în situații diferite, precum și doctrine, tactici, tehnici și proceduri comune, care să asigure sinergia acțiunilor când situațiile se modifică.

Astfel se va ajunge la descentralizarea și autosincronizarea urmărite în cadrul RBR. O reprezentare a esenței intercondiționărilor dintre elementele principale ale spațiului luptei armate în cadrul RBR este prezentată în figura nr. 2.

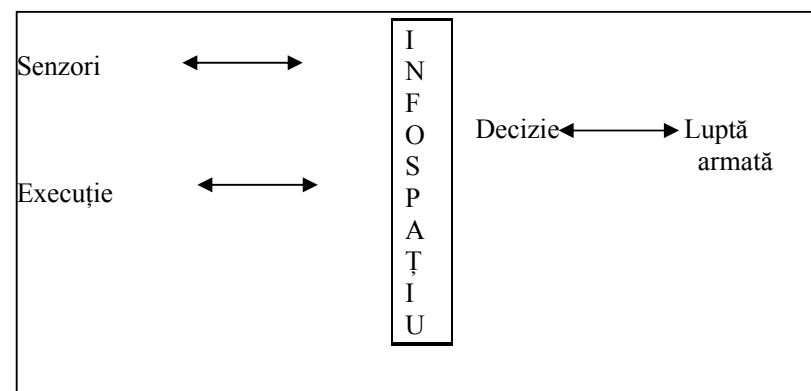

Figura nr. 2

Desigur, integrarea va genera noi interdependențe atât între senzori, actori și decizie, cât și între acestea și celelalte elemente prezente în spațiul

luptei armate și aparent neimplicate. Dar toate interdependențele vor oferi și avantaje care pot fi transformate în oportunități pentru succesul acțiunii.

Alt tip de acțiune devenită posibilă datorită înaltei tehnologii este cel al **operațiilor bazate pe efecte**. În cadrul acestora, adversarul, monitorizat și pe orizontală și pe verticală, este privit ca o comunitate de civili și militari împotriva căreia se acționează sinergic, selectiv și nuanțat cu instrumente politice, economice, financiare, de război informațional și psihologic, dar și militare. Acțiunile se inițiază după ce adversarul i s-a „decodificat” strategia. Obiectivul acestui tip de operație îl constituie neutralizarea strategiei, nu a armatei. Aceasta presupune abordarea sistemică, unitară a resurselor, mediului și obiectivelor adversarului. Operațiile bazate pe efecte îmbină mijloacele letale cu cele neletale, permit analiza adversarului într-un sistem complex al cărui comportament poate fi influențat prin provocarea de efecte directe și indirecte. Primul obiectiv vizat îl constituie comportamentul comunităților.

Operația bazată pe efecte poate fi organizată la toate nivelurile acțiunii militare. La nivel tactic ar putea reprezenta o metodologie a planificării aplicării violenței armate asupra locurilor critice ale adversarului, inclusiv a celor de natură nonmilitară. Operativ, ar putea însemna exploatarea superiorității terestre, aeriene, navale și cosmice, care să

descurajeze adversarul din teatru. Strategic, ar putea consta în integrarea tuturor resurselor necesare (politice, economice, financiare, socio-psihice, militare etc.) în efortul de război.

O astfel de operație a fost cea desfășurată de NATO împotriva Iugoslaviei pe timpul crizei din Kosovo. Violența armată, aplicată selectiv asupra unor obiective cu rol major în susținerea războiului, a fost însoțită de ample acțiuni politice, inclusiv în cadrul ONU, diplomatice, economice, de război informațional etc. S-au urmărit efecte directe și indirecte concrete, care au influențat comportamentul autorităților iugoslave obligate până la urmă să cedeze, chiar dacă toate structurile statului afixau o determinare declarată. Pierderile provocate alianței au fost insignifiante. Este evident că nu orice actor politic poate spera să realizeze circumstanțele favorabile desfășurării unei asemenea operații.

Tehnologia modifică fizionomia războiului, nu și esența sa. Mai devreme ori mai târziu, tehnologiile se generalizează, iar decalajele nu fac decât să stimuleze căutarea altor vectori de propagare a violenței, asimetriile, identificarea altor vulnerabilități etc. Tehnologiile, oricât ar fi de performante, nu declanșează războiul, ci oferă omului noi instrumente pentru război și cu cât acestea sunt mai performante cu atât spațiul războiului devine mai extins.

Esența războiului

Războaiele se deosebesc între ele dintr-o multitudine de motive, începând de la preliminariile politice și până la finalități. De asemenea, fizionomia conflictelor de astăzi are puține trăsături comune cu cea a primelor confruntări violente dintre oameni. Esența războiului este unul dintre aceste puncte comune și **constă în voința grupurilor umane organizate de a recurge la violența armată în cadrul unor dispute.** Cu alte cuvinte, războiul este un act de voință politică deliberată, bazată pe estimări concrete ale resurselor și potențialelor proprii, raportate la un adversar. În cadrul interdependențelor care urmăresc impunerea voinței, este manifestarea cea mai abruptă a relațiilor de putere. Războiul este un duel între state ori alianțe, o „... *luptă în doi, extinsă*”²⁰, cum s-a exprimat Clausewitz. Arma duelului o constituie violența armată cu respectarea unor anumite proporționalități impuse de logica acestuia.

Explozia informațională a zilelor noastre, revoluțiile sau evoluțiile în tehnologie și afaceri militare, decalajele în creștere între forțele convenționale ale principalilor actori ai lumii vor modifica natura, fizionomia, amploarea și durata

²⁰ Clausewitz, von Carl, **Despre război**, Editura Militară, București, 1982, p. 53.

războiului, vor face mai dificilă declanșarea sa, vor complica demersurile politice din jurul său și vor face mai subtile formulele de impunere a voinței între state, vor favoriza reducerea numărului de victime și proporției distrugerilor, vor ierarhiza intensitatea violenței armate, îi vor accentua funcția de descurajare și temperare, dar nu-i vor modifica esența. Aceasta înseamnă că războiul va rămâne întotdeauna o acțiune de recurgere la violență armată în contexte civilizaționale și de cultură în schimbare. El nu se va putea izola de contextul politic și civilizațional care-l va produce.

În exercițiul relațiilor de putere dintre state, războiul este un instrument la care se apelează în urma unor analize și calcule minuțioase ale unor elemente din care nu lipsesc avantajele și dezavantajele, punctele tari și slabe, potențialele și resursele, implicațiile de orice natură, efectele apropiate și îndepărtate, inclusiv asupra geopoliticii și relațiilor internaționale etc. Toate acestea sunt surprinse în strategii, politici, planuri etc., elaborate pentru a veni în sprijinul actului de recurgere la violența armată, a-i oferi consistență, a evita erori anterioare și alimenta percepția victoriei.

Deseori, asemenea elaborări generează stări psihosociale care restricționează eficiența inițiativelor antiviolență și fac războiul inevitabil. Primul Război Mondial a fost un război pe care nimeni din principalii

săi actori nu și l-a dorit, dar fiecare a sperat că celălalt va face pasul înapoi.

Războiul aparține acelor activități complexe caracterizate de comportament neprevăzut, dinamică neliniară, capacitate de adaptare la modificările produse atât în natura sa, cât și în mediul în care se desfășoară. „Războiul [...] este deci [...] un adevărat cameleon, pentru că, în fiecare caz concret, își schimbă cu ceva natura ...”²¹, îl caracterizează Clausewitz, identificând ceea ce astăzi se exprimă prin sintagma **neliniaritatea războiului**.

Războiul este generat și se manifestă printr-o infinitate de sisteme și elemente ce trebuie analizate atât în interdependențele dintre ele, cât și în relațiile cu procesele înconjurătoare. În război, neliniaritatea poate genera incertitudine, instabilitate și disfuncționalități.

De obicei planificatorii încearcă să le identifice dinainte, să le estimeze și să le proiecteze influența asupra desfășurărilor viitoare. Activitatea lor se referă la raționalitatea războiului, la tehnologia acestuia. Dar neliniaritatea creează și cele mai favorabile condiții pentru sinergie, surprindere, adaptare, schimbare și inovație. Toate acestea aparțin artei războiului, artei militare și fac din violența armată secvență a unui exercițiu politic tentant, continuu și global, chiar și în

²¹ CLAUSEWITZ, von Carl, **op. cit.**, p. 69.

cazul operațiilor militare altele decât războiul, în care armele nu se folosesc, dar sunt prezente.

Chiar dacă reprezentările despre desfășurarea războiului și perspectiva victoriei sunt fundamentate pe realități concrete, cuantificabile și prognozabile, fenomenul război aparține acelor activități umane complexe caracterizate de neprevăzut și ubicuitate. Natura războiului este imprimată de violență, confruntare, șansă și incertitudine, dar și de forțe, doctrine, arme folosite, mediul în care se desfășoară etc.

În condițiile globalizării, neliniaritatea războiului capătă noi profunzimi, deoarece mobilitatea reală și virtuală a oamenilor, ideilor și resurselor au ajuns la niveluri neîntâlnite până acum, iar intercondiționările sociale, politice și economice capătă amplori spațiale greu de identificat și perceput.

În cazul războiului, intercondiționările generate de globalizare răstoarnă multe din reprezentările clasice. Antulio J. Echevarria punctează sugestiv această nouă situație referindu-se la campania antiteroristă – război al zilelor noastre – cu episoade în întreaga lume: „În ciuda existenței unei vaste rețele de cercetare și monitorizare bazate pe tehnologie, de exemplu, o mare parte din incertitudine este generată încă în jurul unei infime informații tactice, dar de importanță strategică, și anume locul în care se află

Osama bin Laden".²² Este evident că o asemenea observație se întemeiază pe premisa că dispariția celui mai căutat terorist al lumii, o realitate neînsemnată în raport cu desfășurările de forțe, ar provoca și dispariția terorismului. Intrăm din nou în domeniul neliniarităților.

Teoria liniarității „permite ca o problemă să fie divizată în părți mai mici care, după rezolvare, să fie recompuse și să ofere soluția pentru problema inițială”.²³ Liniaritatea presupune stabilitate structurală și echilibru.

Cu alte cuvinte, o analiză lineară a războiului ar însemna că, având datele de intrare, respectiv, condițiile inițiale de declanșare, raporturile de forțe, resursele și potențialele, apoi aplicând principiile universale ale războiului și fracționând războiul în momente semnificative, s-ar putea prognoza rezultatul cu o mare doză de exactitate.

Războiul ar aparține, astfel, calculatoarelor și serviciilor de informații. Dar istoria cunoaște nenumărate exemple în care cel slab a acceptat războiul ori l-a provocat și l-a învins pe cel puternic, în ciuda logicii. Sistemele liniare pot fi ușor conduse și nu prezintă incertitudini, de aceea războiul nu le

²² LTC Antulio J. ECHEVARRIA II, *Globalization and the Nature of War*, <http://www.strategicstudiesinstitute-army.mil.pdf/files/PUB215-pdf>.

²³ BEYERDEEN, Alan, *Nonlinearity and the Unpredictability of War*, www.clausewitz.com/CWZHOME/Beyerchen/cwzandNonlinearity.htm.

aparține. Teoria neliniarității admite că, întotdeauna, într-un proces dinamic pot să apară manifestări ale haosului. Războiul este un sistem neliniar dinamic, care generează entropie, adică lipsa ordinii într-un sistem, inclusiv haosul în ordinea mondială.

Aplicând teoria sistemelor nelineare dinamice asupra luptei terestre, Andrew Ilachinski a întocmit o comparație între metaforele „newtoniene” și „heraclitiene”.²⁴ Ele ar putea fi aplicate și războiului în ansamblul său. Metaforele newtoniene sunt cele care aparțin liniarității, adică echilibrului.

Heraclitiene sunt metaforele neliniarității, adică ale entropiei, decurgând din celebra expresie „*Totul curge!*” a filozofului antic grec. Comparația între ele este prezentată în Tabelul nr. 2.

²⁴ ILACHINSKI, Andrew, *Land Warfare and Complexity, Part II: an Assesment of the Applicability of Nonlinear Dynamics and complex Systems Theory to the Study of Land Warfare (u)*, p. 54, <http://www.cna.org/isaac/lwpart2.pdf>.

Contextul	Metafora newtoniană (liniară)	Metafora heraclitiană (neliniară)
Comportament complex	Comportamentul complex cere modele complexe	Modelele simple sunt adesea suficiente pentru a descrie sistemele complexe; complexitate din simplitate și simplitate din complexitate
Modele de comportament	Fiecare model diferit calitativ cere o ecuație diferită	Modelele de comportament diferite calitativ pot fi descrise de aceeași ecuație de bază
Descrierea comportamentului	Fiecare tip de comportament diferit calitativ cere o nouă ecuație ori un nou set de ecuații	O singură ecuație acoperă o multitudine de modele de comportament diferite calitativ
Efectele micilor perturbații	O perturbație mică induce schimbări mici	Perturbații mici pot avea consecințe mari
Cum să înțelegi sistemul	Un sistem poate fi înțeles fracționându-l și analizându-i componentele mai simple	Sistemele pot fi înțelese numai respectând interdependențele dintre componentele sale; privește întregul sistem
Originea dezordinii	Dezordinea apare îndeosebi de la forțe imprevizibile din afara sistemului	Dezordinea poate să apară de la forțe aparținând în totalitate sistemului
Originea ordinii	Ordinea trebuie impusă din afara sistemului	Ordinea se poate stabili prin simplă autoorganizare în interiorul sistemului

Contextul	Metafora newtoniană (liniară)	Metafora heraclitiană (neliniară)
Natura ordinii studiate	Odată instalată, ordinea este universală și se manifestă atât local cât și global	Un sistem poate să pară dezordine locală, dar să păstreze ordinea globală
„Scopul”	Scopul îl constituie a elabora „ecuații” pentru a descrie comportamentul; este determinat de efectul izolat al unei variabile la un moment dat	Scopul îl constituie a înțelege modul în care un întreg sistem răspunde unor contexte variate, nedominate de vreo variabilă
Tipul de „soluții”	Scopul îl constituie a identifica soluția „optimă”	Nu există soluție optimă, deoarece setul de probleme și limitări se schimbă continuu
Predictibilitatea	Presupunând că modelul „corect” a fost găsit și condițiile inițiale se cunosc exact, totul este predictibil și controlabil	Predictibilitatea pe termen lung poate fi realizată doar în principiu; comportamentul poate fi prevăzut doar pe termen scurt
Natura cauzal fluxului	Cauzalitatea este provocată de jos în sus.	Cauzalitatea este provocată de jos în sus și de sus în jos.

Tabelul nr. 2. Compararea metaforelor

Războiul a fost întotdeauna un fenomen complex, chiar dacă esența sa, adică voința de a folosi violența armată, în cadrul relațiilor de putere, a rămas neschimbată. Complexitatea tehnologiilor din zilele

noastre a generat noi efecte contradictorii. Pe de o parte, a adâncit dificultatea actului de recurgere și reacție la violența armată, introducând noi parametri (de natură tehnică, religioasă, socială, politică) în studiul războiului, pe de altă parte, a determinat o anumită lejeritate în recurgerea la violență, provocată de percepția victoriei facile, alimentată de superioritatea tehnologică.

Este un amestec între abordări liniare și neliniare în încercarea de a clarifica politic și juridic recurgerea la violența armată în diversitatea formelor sale, începând de la conflicte minore până la războaiele „clasice” interstatale.

În numărul din mai-iunie 2002 al revistei *Foreign Affairs*, Donald Rumsfeld, secretar de stat al apărării din SUA, a publicat articolul *Transforming the Military*, în care își expunea viziunea asupra unor probleme de securitate și apărare ale SUA pornind de la supremația reală incontestabilă în domeniul militar. Era la câteva luni după 11 septembrie 2001, momentul care a zdruncinat multe din ideile dominante privind securitatea și apărarea.

Noua viziune s-a dorit a fi o revoluție și s-a bazat pe trei piloni²⁵:

²⁵ Donald H. RUMSFELD, *Transforming the Military*, *Foreign Affairs*, New York, May/June 2002, vol.81, pp. 22-23.

- **descurajarea** în teatrele critice cu opțiune, dacă ar fi fost cazul, pentru o contraofensivă majoră în scopul ocupării capitalei agresorului și schimbării regimului;

- **abordarea bazată pe capabilități**, în care accentul să fie pus pe identificarea modului în care SUA ar putea fi amenințate și ceea ce trebuie să facă împotriva amenințării;

- **identificarea propriilor vulnerabilități**, pentru a nu permite unui eventual adversar să le exploateze.

Pe baza acestor piloni s-a elaborat o strategie care să permită SUA să-și mențină poziția în secolul al XXI-lea, strategie care, probabil, va fi continuată și în viitor în direcțiile ei esențiale. Experiența de până acum a demonstrat că SUA nu aruncă banii în vânt.

Câteva luni mai târziu, noua viziune a fost aplicată împotriva regimului Hussein, aflat geografic în unul din teatrele importante pentru securitatea SUA – Orientul Mijlociu. Este interesantă situația celor trei piloni din noua viziune:

Descurajarea a funcționat în alte spații geopolitice unde SUA au folosit mai ales mijloacele „soft” ale relațiilor de putere și descurajării. În Orientul Mijlociu, recursul la violență, adică forma „hard”, a reprezentat eșecul descurajării și a confirmat metafora heraclitiană a neliniarității.

Abordarea bazată pe capabilități a fost newtoniană, mai ales militar, până la căderea structurilor regimului și încheierea oficială a conflictului. Continuă să fie și acum, deși cu dificultate. În condițiile insurgenței și asimetriei care au indus elemente heraclitiene, contribuie substanțial la gestionarea instabilității din Irak.

Identificarea propriilor vulnerabilități a fost pilonul insuficient analizat și estimat, probabil și datorită convingerii supremației absolute. Vulnerabilitățile nu s-au evidențiat în domeniul militar și nu au fost identificate de adversar. Într-un fel, erau previzibile și au fost provocate de insuficiența pregătirii mecanismelor politice interne și internaționale care au generat recursul la violența armată. În timp, aceste vulnerabilități s-au accentuat.

Conflictul din Irak demonstrează că metafora heraclitiană este cu atât mai prezentă cu cât spațiile sunt mai ample iar diversitatea mai accentuată.

În definitiv, a face o oarecare ordine în diversitatea folosirii violenței armate în conflictualitatea armată a zilelor noastre constituie principala sfidare pentru comunitatea internațională. Ordinea mondială, inclusiv cea susținută de Carta ONU, este construită pe premisa clausewitziană că războiul constituie actul de folosire a violenței armate

pentru impunerea voinței, adică forma cea mai dură a relațiilor de putere.*

Toate reglementările internaționale, activitățile tuturor organizațiilor, globale și regionale ce-și propun gestionarea securității nu fac altceva decât să reglementeze această premisă în relațiile interstatale. Astăzi, recurgerea la violența armată împotriva altui stat constituie mai curând un efect al competențelor de care dispune Consiliul de Securitate al ONU, decât inițiativa individuală și voluntară a unui actor politic. A fi acuzat astăzi de agresiune împotriva altui stat presupune riscuri mult prea mari. Regimul lui Hussein a probat-o după invadarea Kuweitului, la începutul deceniului trecut.

Elaborările conceptuale ale NATO de a delimita misiunile ce decurg din Articolul 5 al Tratatului de la Washington, adică cele referitoare la apărarea colectivă, de cele non-Articol 5, adică multitudinea de misiuni în sprijinul stabilității și păcii în lume, reprezintă pași către gestionarea conflictualității, către reglementarea recursului la violența armată.

Asistăm la dezvoltarea accelerată a unei noi forme de conflict, pe care l-am putea denumi **terorism**

* Prin relații de putere înțelegem ceea ce a definit Henry Kissinger drept „capacitatea unui actor internațional de a-și folosi resursele tangibile și intangibile în așa fel încât să influențeze rezultatele relațiilor informaționale spre propriul beneficiu”, *Problems of National Strategy A book of Readings*, ed. V, 1971, p. 3).

– **antiterorism** și în care sunt implicate tot mai concret armatele. Suntem martorii diversificării și înmulțirii conflictelor locale, ai operațiilor în sprijinul păcii, ai altor forme de conflictualitate, care seamănă tot mai puțin cu confruntarea militară clasică.

Ca urmare, armatele sunt supuse unor solicitări neobișnuite în încercările lor de a reacționa adecvat.

Terorismul a readus în actualitate o formă mult mai veche a conflictualității, cea a **asimetriei**, adică a confruntărilor în care armatele trebuie să acționeze altfel decât au fost structurate, înzestrate și pregătite. Principalii actori sunt **armatele** ca instituții ale statelor și **structuri** cu organizare și potențial militar, dar care nu pot fi identificate cu un stat. La o primă estimare este tipul de conflict în care o parte puternică, susținută instituțional, politic, juridic, economic, financiar și doctrinar, se confruntă cu alta slabă, motivată mai ales cu argumente identitare (etnice, religioase, ideologice etc.). Este o confruntare între realități fizice, concrete și consistente și altele parafizice, abstracte, subtile și difuze.

Asimetria a fost folosită și în cel de-al Doilea Război Mondial și în războaiele anticoloniale. O observăm și astăzi în Afganistan și Irak.

De asemenea, nu este specifică unui anumit spațiu, ci s-a practicat și se practică pe toate continentele lumii unde se desfășoară conflicte militare.

Este dificil de realizat un model rațional care să ofere germenii victoriei împotriva unui adversar asimetric, dar există totuși câțiva indicatori de identificare într-o încercare de modelare:

- recursul la violență armată;

- conflict între structuri doctrinare și formații adoctrinare;

- percepția unui dezechilibru considerabil între părți din punct de vedere al capacităților și forțelor angajate;

- atitudini opuse față de conduita în război și dreptul umanitar: pe de o parte, obligația armatelor de a respecta prevederile tratatelor și convențiilor pe care statele lor le-au semnat, mai ales în ceea ce privește folosirea anumitor categorii de armament și protecția populației civile, pe de altă parte, folosirea aceleiași populații civile împotriva armatelor;

- lipsa transparenței oferite de doctrinele și strategiile oficiale.

Eficiența armatelor în conflictul asimetric este condiționată de criterii spațiale și temporale reflectate nu atât în acțiunile structurilor luptătoare, cât în logistică și susținere. Acestea impun acțiunilor militare anumite limitări. Adversarul asimetric nu este supus acestor condiționări, deci limitările sale sunt de altă natură decât cele ale armatelor.

„Calendarul” pe care adversarul asimetric și-l stabilește este foarte elastic, raportat la obiective în continuă schimbare, numeroase și diverse.

Spațiul nu-l controlează prin elemente evidente (de administrație și infrastructură), ceea ce-i permite să se dilueze în mediul populației locale și să se conserve pentru momentele favorabile.

Acest lucru face ca epuizarea fizică și psihică să se manifeste în mod diferit în spațiul luptei. În timp ce armatele trebuie să-și ruleze forțele cu mari eforturi, să efectueze grupări, regrupări și să apeleze la rezerve pentru a acționa împotriva unui adversar invizibil, în același spațiu, același adversar re apare revigorat fizic și psihic.

De regulă, în conflicte armatele acționează prin planificarea strictă a acțiunilor direcționate asupra centrelor de greutate ale adversarului, obiectivelor prioritare și împotriva elementelor care potențează eforturile adversarului. Apare astfel o anumită predictibilitate a acțiunilor lor.

La fel se întâmplă și în conflictele asimetrice, numai că „reperele” adversarului sunt inexistente ori greu de identificat. În plus, adversarul sesizează mult mai rapid evenimentele „periferice”, ceea ce-i permite să acționeze atipic, liber și de cele mai multe ori original, punând armatele în situații cu care nu s-au mai confruntat. De asemenea, exploatează informațional la maximum orice eroare a armatelor.

În sfârșit, adversarul asimetric dispune de reprezentări proprii, dificil de înțeles, asupra a ceea ce înseamnă etica luptei, loialitatea, alianțele, respectarea prevederilor unor acorduri și a obligațiilor asumate etc. Toate acestea determină un dinamism neobișnuit în alegerea adversarului, a spațiului luptei, procedeelelor, momentului și locului lovirilor, precum și în evitarea angajărilor decisive, atât de căutate de armate. Desigur, toate acestea îl fac și vulnerabil.

Globalizarea și spațiul războiului

Relansarea globalizării după prăbușirea bipolarității a fost consistent motivată de perspectiva accesului neîngrădit la avantajele, în primul rând economice, ale noilor realități geopolitice. Cu timpul, au început să iasă în evidență și aspectele negative ale globalizării, îndeosebi conștientizarea treptată a faptului că accesul la avantaje nu este egal pentru toți actorii, că mecanismele globalizării nu se operaționalizează doar cu stimulente ori bune intenții și că în spatele lor se află politici și strategii statale susținute consistent de puterea militară. A devenit evident că cele mai dinamice manifestări ale globalizării, inclusiv în domeniul militar, se concentrează în jurul rezervelor de materii prime ale lumii, îndeosebi în jurul celor energetice. Dezvoltarea economică și prosperitatea depind de consumul neîngrădit al acestor resurse din ce în ce mai scumpe și epuizabile.

Globalizarea a intrat, astfel, în contradicție atât cu granițele dintre state, cât și cu realitățile și exercițiile politice din interiorul statelor, declanșând dezbateri și acțiuni percepute ca o stare de haos a ordinii mondiale. Realitățile globalizării produc o erodare accentuată a clasei politice în fața propriului electorat. „Majoritatea cetățenilor consideră noua situație ca fiind creată de acțiunile propriului guvern

prin deschiderea frontierelor, negocierea acordurilor economice, legislație în domeniul imigrației etc.”²⁶

S-a ajuns, astfel, la situația paradoxală, opusă speranțelor globalizării, în care „... Cetățenii se mobilizează de-a lungul unor noi linii de clivaj, iar în multe state avansate au apărut noi tabere politice organizate în jurul unor programe privind reîntărirea controlului frontierelor naționale”.²⁷ Asemenea curente politice se regăsesc în toată lumea dezvoltată și nu este greu de observat că sunt alimentate de temerile pentru viitorul propriei prosperități și de o anumită distanțare a așteptărilor de securitate ale cetățenilor de cele ale statului în care trăiesc. De asemenea, nu mai poate fi ignorată nici influența acestor curente în viața politică.

Globalizarea a relevat, totodată, faptul că până și cel mai neînsemnat actor al său dispune de argumente ce prezintă valoare pentru ceilalți și încearcă să le controleze cât mai strict, pentru a le gestiona cât mai eficient în marile jocuri politice ale lumii contemporane. Inclusiv argumente de natură strategică. Ajungem, astfel, la un alt efect colateral al globalizării – regenerarea tendințelor de întărire a autorității statului național. Acest lucru se observă și la

²⁶ Suzanne BERGER, *Globalization and Politics*, MIT IPC Globalization Working Paper 00 – 005, p. 17, <http://mail.rochester.edu/~mksr/pSC262/articles/bergglob.pdf>.

²⁷ Ibidem.

actorii neangajați, dar și în actualele forme asociative, la alianțe, coaliții, organizații economice, unde statele urmăresc promovarea unor interese proprii, iar clasa politică ridicarea autorității sale în fața propriului electorat.

Statul națiune va rămâne, în viitorul previzibil, principalul actor al arenei politice globale și de acțiunile sale vor depinde desfășurările spațiale ale războiului. Actorii nonstatali, inclusiv cei transnaționali, vor avea un rol important chiar și în gestionarea conflictualității, desigur, dar nici ei nu vor putea fi izolați de influențele – mai slabe ori mai puternice – ale statelor.

Statele vor fi cele care vor decide asupra propriilor armate. Chiar dacă în unele stări conflictuale sunt implicați și actori non-statali, fizionomia acțiunii militare este imprimată de comportamentul armatelor. De aceea, armatele se pregătesc și se vor pregăti în următoarele decenii influențându-se în primul rând între ele. Atât timp cât vor fi considerate instituțiile-simbol pentru autoritatea statului, ele se modelează pentru a intra în relații de asociere sau conflictuale cu alte instituții similare ale altor state. Noile riscuri asimetrice nu fac altceva decât să le completeze arsenalele pentru a le accentua flexibilitatea.

În aceste condiții, războiul rămâne sistemul ubicuu, alcătuit dintr-o multitudine de componente

dispersate în spațiu, adaptabil și autoreglabil. De cele mai multe ori, adaptarea și autoreglarea se produc pe baza unor informații incomplete și parțiale, deoarece încă este imposibilă accesibilitatea spațio-temporală a informației critice pentru război, în ansamblul său.

În totalitatea manifestărilor sale, războiul nu are granițe delimitate. Toate componentele se află într-o interrelaționare continuă, într-o întrepătrundere care îi explică ubicuitatea.

Spațiul războiului este viu, dinamic și nu poate fi fragmentat în segmente, pe baza cărora să se reconstituie ansamblul. Aceasta este caracteristica fenomenelor liniare.

De asemenea, nu poate fi exprimat nici ca scenă pentru principii și legi, sintetizate de om tot din dorința de a „liniariza” războiul, de a-l face controlabil, previzibil și cu finalul dorit de la început. Războaiele se încheie, de obicei, altfel decât își propun inițiatorii, iar soluțiile politice postconflict sunt ale unor realități spațio-temporale specifice momentului încheierii, nu inițierii lor. De aceea rezultatele unor războaie constituie surse pentru altele când se modifică acele realități. Pacea eternă rămâne doar un ideal, iar soluțiile definitive de pace doar o provocare pentru politicieni și un nou început pentru militari.

Recursul la violența armată, pentru atingerea unor scopuri, are consecințe cu durate surprinzătoare

și modelează comportamentele actorilor politici cu cât spațiul de desfășurare are importanță geostrategică mai mare.

Războiul din vara anului 2006, dus de armata israeliană împotriva grupării Hezbollah în sudul Libanului, oferă un asemenea exemplu:

- a avut o rezonanță neașteptată în toată lumea musulmană, punând în situații delicate guvernele moderate din acest spațiu; chiar și guvernul irakian a fost nevoit să se distanțeze deși, la rândul-i, este confruntat cu manifestări teroriste majore;

- a readus în prim-plan actorii ai zonei care nu vor mai putea fi ignorați în viitor: Siria, dar mai ales Iranul, aflat totodată într-un dezacord în dezvoltare cu comunitatea internațională din cauza programului său nuclear;

- a modificat radical misiunea ONU din sudul Libanului prin suplimentarea forțelor de menținere a păcii cu circa 15.000 militari, majoritatea din UE (organizația europeană a avut întotdeauna o poziție cu alte accente față de Israel); din forța de menținere a păcii nu lipsește nici componenta musulmană.

Dar conflictul estival oferă și o multitudine de posibile desfășurări neliniare dintr-un motiv mai puțin declarat: pentru prima dată, după multe decenii, armata israeliană, considerată una din cele mai eficiente armate ale lumii, nu a mai obținut acea

victorie de altădată, copleșitoare, inhibantă pentru adversari și descurajatoare.

O armată israeliană dispunând de toate categoriile de forțe, înzestrată și pregătită modern, nu a reușit mare lucru împotriva unor forțe paramilitare, inferioare ca înzestrare, dar folosind tactici inteligente și terorizând populația civilă proprie și israeliană prin folosirea ei ca scut de protecție în Liban și lovind localități din Israel cu rachete învechite. Nici gruparea Hezbollah n-a fost dezarmată, nici soldații răpiți a căror eliberare a constituit motivul declarat al recursului la violența armată n-au fost puși în libertate. În felul ei, armata israeliană a repetat momentele trăite de armata rusă în Cecenia și de forțele coaliției din Irak și Afganistan, când împotriva lor s-a acționat altfel decât erau ele pregătite. A suferit pierderi neașteptate, în oameni și tehnică, a supus propria populație unor riscuri cu care aceasta nu se mai întâlnise, a relevat vulnerabilități nebănuite în fața unui adversar care, matematic, n-ar fi trebuit să-i ridice probleme deosebite. O campanie planificată probabil pentru a se sfârși în câteva zile s-a transformat într-un război de uzură cu consecințe complexe pentru statul evreu, a cărui armată n-a reușit decât să-și etaleze capacitățile de distrugere a infrastructurii civile.

Israelul a pierdut informațional și în mediile altădată favorabile, chiar dacă a susținut tot timpul că

luptă împotriva unei organizații teroriste și chiar dacă a avut pierderi în rândul populației civile proprii. Victimele civile din Liban, printre care și copii, precum și evacuarea în grabă a cetățenilor străini din zonă au fost folosite pentru a influența rapid deciziile politice din jurul conflictului.

Într-un fel, războiul de vară a încheiat ciclul deschis de strălucita victorie a armatei israeliene în războiul de șase zile din 1967. A fost un război clasic armată contra armate, purtat după principiile clasice ale bătăliilor decisive ori a realizării condițiilor pentru continuări decisive pe teritoriul adversarului. Dar a fost și ultima secvență majoră a acestui tip de operații în confruntările arabo-israeliene. Teritoriul cucerit în 1967 s-a transformat într-o capcană. Nu a adus pacea la schimb decât cu Egiptul, ceilalți au folosit motivul teritoriilor pierdute în politicile lor antiisraeliene. Treptat, conflictul a început să fie dominat de formele asimetrice. Practic, în vara anului trecut, armata israeliană și-a pierdut invincibilitatea afirmată în 1967 împotriva tuturor vecinilor săi arabi în fața unui adversar insignifiant în raport cu desfășurările de forțe din urmă cu 40 ani.

De asemenea, în conflictul de vară s-a demonstrat că asimetria poate fi un eficient factor de descurajare, probabil la fel de eficient ca armatele.

Situația a fost sesizată și în lumea musulmană, unde invocarea unui război decisiv cu statul evreu este

mai frecventă decât altădată, și în Israel, unde lumea politică cere explicații, iar conducătorii militari demisionează, și în comunitatea internațională, care a acționat destul de rapid, în comparație cu situații similare din alte spații, pentru gestionarea conflictului.

Fiecare parte combatantă se consideră învingătoare. Această particularitate oferă șanse pentru soluții politice realiste într-un spațiu atât de complex. În același timp, însă, constituie motiv pentru reluarea violenței armate în căutarea victoriei decisive, dorite de atâtea decenii.

Ținând seama de tradițiile zonei și de evoluțiile concrete, această variantă este mai posibilă decât oricând. Dacă nu din alte motive, cel puțin pentru a recâștiga acel avantaj strategic deținut de armata israeliană în ultimele patru decenii – cel al invincibilității. Acest avantaj constituie în zonă un convingător factor de descurajare.

Spațiul și informația

Au intrat în obișnuința locurilor comune enunțurile conform cărora informația înseamnă putere. Ele exprimă, expresiv desigur, o realitate amăgitoare cu multă încărcătură propagandistică, iar în propagandă adevărurile se enunță și se repetă până la epuizare, dar nu se demonstrează. Identificarea puterii cu informația reflectă doar jumătatea convenabilă, cuminte a ecuației. Cealaltă jumătate, ignorată dar decisivă, ar trebui să se refere la capacitatea de a transforma informația în putere, adică de a o implementa în toate componentele acesteia, dar mai ales în decizia politică. Componentele puterii trebuie să existe în mod real, iar decizia politică să se bazeze, în primul rând, pe ele. Convingerea că ești puternic doar datorită deținerii informației, fără a dispune de suportul resurselor și potențialelor, poate deveni o capcană periculoasă. Te poate muta în dimensiunea iluziilor, a iluziei că participi intens la marile jocuri, că dispui de capacitatea de a modela evenimentele etc. În același timp, modifică percepția adevăratei stări de lucruri, estompând profunzimea.

În același timp, cu cât informația va fi mai adevărată, cu cât va deriva din analiza unor date sigure, cu atât decizia va fi mai realistă, eficientă și responsabilă în operaționalizarea elementelor de putere. Probabil că multe din neliniaritățile războiului

sunt provocate de informații eronate, de ignorarea și denaturarea oportunistă a informațiilor ori de reflectarea lor tendențioasă în decizia politică majoră. Recursul la violența armată aparține acestui gen de decizie. Probabil că multe din complicațiile apărute în spațiul operațional din jurul Irakului au fost generate încă înainte de declanșarea ostilităților prin manipularea în procesul decizional a informației referitoare la deținerea armelor de distrugere în masă de către regimul de la Bagdad. O asemenea posibilitate a fost privită la început cu scepticism, apoi s-a dovedit a nu fi adevărată, ceea ce a marcat în permanență percepțiile ulterioare.

Viitorul război va plasa lupta armată într-un mediu extins, care va include – pe lângă caracteristicile militare – și pe cele politice, economice, sociale, ecologice, juridice, diplomatice etc. Decidenții politici, adică cei care vor hotărî asupra voinței de a recurge la violența armată, vor căuta să evite situațiile deciziilor ferme atât de necesare planificării, cu desfășurări bine conturate, preferând strategii și acțiuni difuze, care să ofere șanse pentru schimbări și variante alternative la orice decizie. Acesta este marele avantaj al politicului. Problemele operaționale vor deveni, astfel, mult mai delicate. Adversarii vor căuta să folosească toate avantajele oferite de complexitatea, omogenitatea, disimetria și asimetria mediului.

În aceste condiții se produce o dispersie spațio-temporală a informației în mediul care cuprinde și inamicul, și aliații, și structurile militare, și instituțiile civile proprii, cu responsabilități directe în efortul de război. Ca urmare a instalării unei relativități informaționale apar diferențe imprevizibile între realitatea percepută și cea reală. Situația este favorizată de starea de haos aparent a mediului de securitate. Astăzi, în condițiile unei dinamici rar întâlnite a informațiilor și valorilor economice, financiare, civilizaționale, militare etc., starea de haos aparent poate fi ușor întreținută și dirijată de principalii actori statali ai lumii, dar și de cei nonstatali și chiar de organizații internaționale ale căror principal obiectiv îl constituie securitatea și pacea lumii. Această stare este iarăși una dintre înfățișările neliniarității războiului.

În aceste condiții, perfecționarea procesului de culegere a datelor și de analiză a lor pentru a deveni informații constituie astăzi una din prioritățile tuturor strategiilor de transformare a armatelor lumii. Este considerat domeniul cu cel mai puternic impact asupra războiului și operațiilor militare, deoarece vizează atingerea superiorității informaționale, adică a „capacității de a culege, procesa și retransmite un flux continuu de informații și, totodată, de a le utiliza în folos propriu sau de a interzice adversarului

abilitatea de a face același lucru”.²⁸ Superioritatea informațională, ca obiectiv exprimat, direct sau mai puțin direct, de majoritatea armatelor moderne declanșează apariția unor elaborări conceptuale combinate cu sisteme tehnologice care vor avea profunde efecte spațiale:

- sisteme polisenzoriale, care să asigure accesibilitatea completă a spațiului luptei și eliminarea necunoscutelor;

- sisteme de gestionare a angajării, în funcție de exigențele spațiului luptei, a unor capacități dispuse la mari distanțe unele de altele și aflate în afara loviturilor adversarului;

- rețele senzor – decizie – execuție, care să permită lovituri instantanee precise, cooperarea, autosincronizarea etc.;

- posibilități sporite de inducere în eroare;

- descentralizarea procesului decizional, ceea ce va reduce unele vulnerabilități prin micșorarea numărului punctelor prin a căror „spargere” s-ar pune în pericol secretul operațiilor sau chiar rezultatul războiului;

- realizarea eficienței actului de comandă-control, adică a celui echilibrat între competențele stabilite prin acte normative pentru funcțiile ierarhiei politico-militare și aptitudinile liderilor politici și

²⁸ *Joint Vision – 2010*, p. 16, http://www.dtic.mil/jv_2010/jv_2010.pdf

comandanților militari de a le îndeplini, fără a afecta legile războiului, dreptul umanitar, securitatea populației civile necombatante etc.;

- identificarea în timp real a locurilor și momentelor cu evoluții potențiale nefavorabile;

- gestionarea în rețea a resurselor războiului și intervențiilor oportune decisive;

- identificarea ferestrelor de oportunitate în desfășurarea războiului și acțiunilor militare.

Supremația informațională, ca rezultat al aplicării înaltelor tehnologii în cucerirea spațiului războiului, va permite monitorizarea acestuia dincolo de aspectele concrete ale violenței armate.

Înțelegerea spațiului războiului în integralitatea sa, nu doar a unor obiective și momente, va permite adoptarea deciziilor în timp real, va asigura identificarea cu prioritate a punctelor decisive, va oferi posibilitatea reacției imediate. Astfel, se vor crea oportunități pentru neutralizarea unor avantaje oferite de surprindere, alegerea momentului favorabil din punct de vedere al situației internaționale, suportul opiniei publice, confruntarea informațională etc. și evitarea unor vulnerabilități de natură politică, generate de incertitudinea planificării militare, riscul dezvoltărilor asimetrice, reacția internațională etc.

Supremația informațională va oferi condițiile necesare gestionării provocărilor generate de fluiditatea și neliniaritatea spațiului luptei, dar și de

rapiditatea acțiunilor desfășurate. Își vor pierde din relevanță reprezentările tradiționale despre dispunerea trupelor dinspre linia de contact spre adâncime și despre desfășurarea simultană a mai multor operații pe mai multe direcții în întregul spațiu. O rețea informațională globală, însumând o cantitate imensă de senzori, arme și aparate mânuite de om sau nu, dispuse pe uscat, mare, în aer și cosmos, va asigura depistarea și identificarea oportună a amenințărilor, monitorizarea continuă a situației și proiectarea răspunsurilor potrivite. Analizând evoluțiile din jurul principalelor puncte fierbinți actuale ale globului, este evident că asemenea rețele există ori sunt în etapa finalizărilor.

Desigur, în realizarea supremației informaționale, condiție obligatorie pentru controlul spațiului războiului, un loc deosebit revine **senzorilor** – punctul de plecare în procesul de generare a informațiilor. Pasivi ori activi, ficși sau mobili, inclusiv purtați de luptători, instalați pe uscat, mare, în aer și cosmos, detectând obiecte, unde electromagnetice și infraroșii, câmpurile magnetice, diferențele de presiune, gravitație și temperatură, sunete, vibrații, substanțe chimice, mișcarea etc., senzorii nu le scapă aproape nimic din tot ceea ce constituie indiciu al activităților umane. Nanotehnologiile le adaugă aproape zilnic noi performanțe. Dispun de capacitatea de a prelucra și

transmite rapid, cvasiinstantaneu, ceea ce detectează sub cele mai diversificate forme. Acolo unde ajung, rezultatele detecției sunt prelucrate și însumate și se transformă în informațiile necesare actului de comandă-control. În diferite combinații devin imune la influența fenomenelor meteorologice și pot acoperi întregul glob. O categorie distinctă o constituie aparatele aeriene nepilotate, care și-au îmbogățit și diversificat capacitatea de a îndeplini misiuni, de la cele de observare și descoperire, până la lovirea cu foc a obiectivelor. De aceea se consideră că, în viitor, vor putea îndeplini multe din misiunile aparatelor pilotate și sateliților, dar și misiuni de lovire din ce în ce mai complexe în cicluri temporale tot mai mici.

Instrumente ale gestionării spațiului războiului

Războiul este un fenomen multidimensional, dar în majoritatea cazurilor este analizat prin interdependențele dintre efectele violenței armate și celelalte dimensiuni ale sale. Este explicabilă o asemenea abordare, deoarece violența armată este cea care individualizează războiul și oferă percepția victoriei sau înfrângerii în război. Într-o situație neliniară, cum este războiul, percepția are importanță decisivă în construirea adevărurilor acestuia, pentru toate componentele care-l generează și susțin, începând de la decidentul politic până la luptătorul

individual. Dincolo de toate încercările elevate de a explica recursul la violența armată, rămâne percepția comună, conform căreia „...*Războiul poate fi privit ca lupte între entități în competiție sau ca operații militare între inamici*”.²⁹ Astfel s-ar putea explica motivul pentru care există atâtea sensibilități la modul în care se planifică, organizează și gestionează violența armată. De asemenea, în geneza războiului se percep cu prioritate îngrijorările provocate nu atât de mecanismele sale politice, economice, sociale, civilizaționale etc., cât de momentele în care acestea intră în combinații evidente cu instrumentele violenței armate. Aceste combinații sunt definatorii azi în modelarea spațiului războiului și al luptei armate. Instrumentele pentru gestionarea spațiului războiului se exprimă în arhitecturi și elaborări politice concrete, doctrine, în strategii, scenarii, arme și echipamente etc. Toate urmăresc, în esență, controlul spațiului, operaționalizarea sa și impunerea unei anumite conduite.

Interoperabilitatea este una dintre cele mai importante condiționări în război. Este o dimensiune a standardizării, adică a procesului destinat “... *folosirii în modul cel mai eficient a resurselor pentru cercetare, proiectare, producție și adoptării, pe o*

²⁹ Henrik FRIMAN, *Perception Warfare: a perspective for the future*, <http://www.military-science.org/public/media/publications/Friman> (1999) PW.PDF

*bază cât mai largă posibil, a unor proceduri operaționale, administrative și logistice comune ori compatibile”.*³⁰

Interoperabilitatea beneficiază de existența mai multor definiții. Toate reflectă necesitatea executării eficiente (adică în timpul cel mai scurt și cu consumuri minime) a misiunilor. Am preferat-o pe cea cu gradul cel mai înalt de cuprindere și care exprimă “...abilitatea de a opera sinergic în executarea misiunilor încredințate”.³¹

În esența sa, interoperabilitatea presupune capacitatea de a acționa în același spațiu, împreună cu alți participanți, chiar dacă aceștia sunt considerabil diferiți din punct de vedere al capacităților, doctrinelor și culturii militare. Dincolo de tehnologii și infrastructuri integrate, interoperabilitatea se bazează pe comuniuni sociale și psihologice, pe legături inter-persoane și inter-grupuri în acțiuni comune. Desigur, ea presupune educație, înzestrare, pregătire și doctrine comune, dar mai implică și încrederea, valorile împărtășite și interdependențele progresive.

În cadrul NATO, interoperabilității i se acordă o importanță deosebită și există suficiente instituții, documente și proceduri destinate reglementării sale. Pentru o alianță cuprinzând arii spațiile considerabile,

³⁰ <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/s/05056.html>

³¹ <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/doddict/data/i/02784.html>

cum este cea nord-atlantică, și asumându-și misiuni de stabilizare și pace în spații și mai întinse, cum procedează astăzi în Afganistan, procesul realizării interoperabilității este unul complex și, probabil, de durată, deoarece se referă la realități cu un înalt grad de diversificare. El va fi condiționat nu numai de resurse, ci și de tradițiile politice și militare, realitățile industriilor naționale de apărare și interesele din jurul acestora, interesele naționale, politici etc. Interoperabilitatea este preponderent o realitate politico-militară. Deocamdată, și în viitorul previzibil, interoperabilitatea în cadrul alianței va beneficia de o interpretare largă: de la adaptarea conceptelor, principiilor, doctrinelor, echipamentelor și sistemelor de arme ale fiecărei armate, astfel încât să nu se producă disfuncționalități majore în îndeplinirea misiunilor comune, și până la realități identice pentru toate armatele aliate. Aceasta ar fi situația interoperabilității ideale. Probabil că, într-o asemenea situație, vor dispărea și inconvenientele provocate de amploarea spațială, dar și de obstacolele din teren care impun uneori abordări complexe pe timpul desfășurării luptei armate. Acest aspect impune exigențe deosebite planificării operațiilor întrunite.

În domeniul militar, realizarea interoperabilității va fi condiționată de un anumit specific al său, și anume acela că sistemelor de arme, echipamentelor, infrastructurii etc. le este proprie o anumită

specializare impusă de caracteristicile mediului în care își execută misiunile.

Acțiunile întrunite (Joint) constituie un instrument asigurat prin interoperabilitate. Este o consecință în plan strict militar a acesteia. În esență, reflectă „...*activități, operații și organizații la care participă două sau mai multe structuri militare*”.³² Este un concept care, indirect, exprimă gradul de înțelegere între participanți și abilitățile de a acționa împreună, pentru îndeplinirea misiunilor prin folosirea violenței armate. El presupune sensuri identice pentru toți participanții în cazul unor noțiuni precum încredere, identitate a valorilor, grad de angajare etc. De aceea va fi decisiv, în primul rând la nivel tactic (acolo unde misiunile se execută exclusiv prin folosirea violenței armate), și va avea o influență majoră la nivel operativ. Esența conceptului trebuie căutată în mersul triumfal al tehnologiei, care a făcut ca acțiunile din diferite medii de desfășurare a luptei să fie direcționate către același obiectiv. Deci, constă în cooperarea categoriilor de forțe pentru sincronizarea activităților tuturor componentelor ce alcătuiesc puterea lor militară pentru a atinge un scop militar unic. Dar se referă și la genurile de armă. În funcție de situație, condiția acțiunilor „joint” poate cuprinde de la categoria de forțe în ansamblul ei, până

³² <http://www.dtic.mil/doctrine/jel/dodict/data/j/02838.html>

la cele mai individualizate elemente (luptător, piesă, tanc, navă, aparat de zbor etc.).

Caracterul întrunit al acțiunilor presupune absența oricărui spirit de concurență între participanți, încredere deplină în și respect față de posibilitățile celuilalt, planificare exactă și înalt profesionalism, astfel încât să se reducă la maximum ori chiar să se excludă pierderile nedorite. Doar în acest fel se vor putea constitui capacitățile necesare pentru a acționa eficient pe timpul executării unei misiuni. Acțiunile capacităților reprezintă întruchiparea caracterului întrunit al operațiilor, ceea ce va permite folosirea instrumentelor potrivite în momentul potrivit.

Nivelul cel mai înalt al caracterului întrunit al acțiunilor se va putea evidenția în planificarea și desfășurarea, în cadrul unei strategii comune, a operațiilor cu participarea tuturor categoriilor de forțe, în cadrul armatelor naționale sau cu includerea unor structuri militare naționale în cadrul operațiilor întrunite multinaționale.

Instrumentele tehnice sunt produsele directe ale progresului tehnologic și cele mai evidente în demonstrarea superiorității în domeniul militar. Se poate spune că formează cel mai convingător mijloc folosit de armate, mai ales în timp de pace, pentru a-și demonstra superioritatea și a-și îndeplini rolul de descurajare.

Tehnologia este cea care transformă armatele moderne în consumatoare de imense resurse, în primul rând financiare. O asemenea circumstanță nu este accesibilă tuturor statelor. De aceea în gândirea și practica militară actuală sunt atât de prezente dezbaterile și căutările pentru identificarea variantelor convenabile în atâtea probleme: rolul și misiunile armatelor, dimensiunile și structura lor, profesionalizarea, ascendența altor instrumente, mai puțin costisitoare, preferabile celor militare în cadrul relațiilor de putere, durata optimă a operațiilor militare. Tot din acest motiv se dezvoltă **asimetriile**, nu doar ca o șansă pentru cel sărac de a recurge la violența armată în situații în care aritmetic nu ar avea nicio șansă, ci și ca o practică a clubului select pentru neutralizarea avantajelor deținute de un adversar comparabil, cu costuri cât mai mici.

Între ei asimetriile vor fi mai transparente și previzibile tocmai pentru că se vor baza pe tehnologii bazate pe principii logice. Astfel, în domeniul armelor convenționale, realizarea și introducerea în înzestrarea armatelor moderne a armelor de înaltă precizie, capabile să obțină efecte deosebite la mari distanțe, a munițiilor inteligente, a complexelor de cercetare-lovire, a unor sisteme integrate de comandă-control și de navigație nu sunt altceva decât răspunsuri asimetrice pentru depășirea presupuselor avantaje ale

unui adversar pe măsură și accentuarea vulnerabilităților sale.

În mare măsură, dezbaterile și căutările sunt determinate de faptul că armatele și operațiile militare devin tot mai costisitoare politic, economic, financiar. Această caracteristică se transformă într-o condiționare a recursului la violența armată: cel care o inițiază dorește să-și atingă scopurile cât mai rapid, victima încearcă să-l oblige la costuri cât mai mari ca formă indirectă de a-și atinge scopurile. Aceasta nu înseamnă că viitorul va fi mai pașnic, ci că, pur și simplu, se va accentua decalajul dintre statele capabile să întreprindă eficient orice tip de acțiune militară pe spații întinse ale globului pământesc și statele cu posibilități din ce în ce mai limitate, temporale și spațiale, în opțiunile lor pentru recursul la violența armată.

O asemenea perspectivă se va reflecta în coagularea unui cerc restrâns de actori militari mondiali și o mulțime de alți actori locali, care vor căuta asimetriile. Prima categorie își va impune avantajele puterii, inclusiv a celei tehnologice, pentru a proteja viața propriului soldat, va căuta să elimine sacrificiul propriilor cetățeni, cealaltă va căuta compensările și avantajele prin opunerea voinței de sacrificiu a propriilor soldați dorinței celuilalt de a-i proteja.

Executarea focului cu înaltă precizie, la mari distanțe a fost demonstrată prin lovirea cu câțiva ani în urmă a unor baze teroriste din Afganistan, de către forțele navale, cu rachete de croazieră. Rachetele au fost lansate de pe mare și au lovit cu precizie ținte aflate la mii de kilometri, într-o zonă din adâncimea continentului asiatic. Operația a inaugurat epoca loviturilor chirurgicale, executate ulterior în Irak și în fosta Iugoslavie. Transportul focului cu precizie la distanțe cât mai mari este una din dorințele planificatorilor violenței armate din momentul apariției armelor de foc. Combinația dintre foc, precizie și efectul la țintă a constituit pilonul construcției strategiilor nucleare. Treptat s-a transferat și în domeniul convențional fără a fi limitat în vreun fel de restricțiile asumate pentru armele nucleare. Probabil că, într-un viitor nu prea îndepărtat, efectele la țintă ale armelor convenționale le vor egala pe cele ale armelor nucleare mici, datorită preciziei.

Astăzi, executarea focului convențional cu precizie este posibilă de la câteva zeci de metri la mii de kilometri din toate mediile și folosindu-se artileria, tancurile, nave de luptă, aparate de zbor, rachete, instalații genistice, instalații de lansare de toate tipurile, muniție dirijată, muniție inteligentă etc. Pentru obținerea preciziei se folosesc nanotehnologiile, GPS, tehnica de calcul, laserul, sursele de radiații diferite etc.

Executarea focului cu precizie la mare distanță și intensificarea efectelor acestuia la țintă elimină, practic, percepția siguranței oferite de distanță atât la dimensiunile sale intercontinentale, cât și în spațiul luptei. Pe viitor, protecția forțelor se va realiza mai puțin prin dispunerea lor în afara bății mijloacelor de foc și prin amenajare genistică. Probabil vor fi aplicate metode oferite tot de înalta tehnologie, precum și procedee ofensive, de eliminare a mijloacelor adversarului.

Obținerea efectelor dorite din combinația distanță-precizie (acuratețe) acutizează necesitatea imprimării caracterului întrunit planificării și executării viitoarelor misiuni.

Integrarea sistemelor a condus dintotdeauna către rezultate neașteptate. Integrarea telegrafului în sistemele feroviare a făcut posibilă extinderea războaielor la niveluri continentale și a contribuit decisiv la intensificarea dinamicii acțiunilor militare. Integrarea sistemelor radio și radiolocație în sistemele de aviație și rachete a dus la cuprinderea spațiilor aerian și cosmic. Integrarea dintre aviație și rachete a oferit avantaje spațiale și temporale nelimitate celor care au reușit-o. Sistemele informaționale și de comunicații permit integrarea celor mai diverse sisteme participante la generarea și susținerea violenței armate. Au devenit, astfel, posibile combinații complexe între sisteme de supraveghere și

platforme de lovire dispuse în toate mediile și în locații cât se poate de diversificate, între elemente înaintate de cercetare-lovire și elemente din adâncime. În acest fel, s-au mărit bătaia și raza de acțiune pentru vectori, s-au redus timpii de reacție, iar posibilitățile de acoperire cu foc au devenit, practic, nelimitate.

Performanțele acestor sisteme schimbă filozofia actului de comandă-control a unei forțe, atenuând diferențierile dintre competențele stabilite pe niveluri ierarhice. Astfel, decizia operativă sau tactică poate fi luată la eșaloane strategice, iar acțiunile tactice pot căpăta importanță strategică. De asemenea, se modifică reprezentările tradiționale despre nivelurile artei militare:

- strategia militară alunecă spre niveluri superioare, identificându-se cu strategiile complexe, cu marile strategii, unde se operaționalizează alte mijloace și resurse (politice, economice, financiare), pentru atingerea unor scopuri politice; în această situație, componenta de putere militară are mai curând rol de descurajare, de inhibare, iar decizia strategică pentru operaționalizarea sa poate avea în vedere doar anumite elemente, uneori de valoare tactică, conform gândirii clasice;

- arta operativă devine tot mai evident domeniul acțiunilor expediționare complexe, adică al operațiilor desfășurate la mari distanțe de sursele generatoare de putere militară, cu un accentuat caracter de

independență și în care comandanții sunt chemați să rezolve și alte probleme decât cele strict militare (umanitare, sprijinirea administrației locale, reconstrucție, relațiile civili-militari etc.);

- tactica rămâne domeniul în care se gestionează violența armată, iar succesul în aplicarea acesteia poate avea efecte majore la nivelul strategiei. Realitățile războiului din Irak au evidențiat o legătură dificil de ignorat în viitor între tactică și strategie. Cel mai mic insucces în acțiunile tactice, cele mai reduse pierderi în oameni – inevitabile și firești, la urma urmei, într-o confruntare militară –, dar fără vreo influență asupra desfășurării strategice, au reverberații generalizate imediate asupra opiniei publice și marchează deciziile strategice.

Sistemele C4I sunt realități tot mai frecvente în armatele moderne și permit dezvoltări viitoare, ducând interoperabilitatea către noi niveluri. Dominanta sistemelor în spațiul viitorului război va ridica exigențe noi față de folosirea spectrului electromagnetic, securizarea sistemelor etc.

Toate acestea vor permite cunoașterea detaliată a spațiilor războiului și operațional. Deciziile vor deveni, astfel, oportune și eficiente, iar prin efectele generate vor împiedica dezvoltările liniare ale războiului, accentuându-i neliniaritatea.

Eficiența operațiilor militare va crește datorită faptului că fiecare element al forței va fi capabil să

reacționeze în timp cvasireal la schimbările de situații, fără a afecta coerența întregului, scurtând lanțul decizional caracteristic ierarhiilor centralizate. Acest lucru va fi posibil numai cu condiția înțelegerii unice a situației generale, a locului, responsabilităților și misiunilor fiecăruia și numai dacă se aplică doctrine, tactici și proceduri comune, pentru a reacționa la modificările de situație. Astfel, va deveni posibilă autosincronizarea care oferă avantajul reacției imediate la oportunitățile apărute.

Condiționările indirecte influențează spațiul războiului printr-o multitudine de efecte, derivând din natura lor. Printre condiționările reprezentative s-ar putea enumera cele:

- politice, exprimând scopurile urmărite, gradul de acceptare a lor în exercițiul politic și efectele asupra stabilității și păcii, atitudinea altor actori politici și eventualul comportament generat de atitudini, sprijinul instituțiilor statului etc.;

- economice exprimând, în primul rând, posibilitățile de a susține cu resurse efortul militar, consecințele asupra mediului economic internațional etc.;

- umanitare, care exprimă gradul de respectare a normelor războiului, legilor internaționale care reglementează natura armelor folosite, obiceiurilor etc.;

- ale realităților internaționale reflectând locul și rolul în raport cu alte state, alianțe, instituții internaționale, sprijinul ori presiunile internaționale, sancțiuni, embargouri, amenințări etc.;

- sociopsihice, exprimând gradul de sprijin acordat de propria populație pentru folosirea violenței armate împotriva altor actori;

- sintetice, care țin de capacitatea statului de a-și transforma avantajele politice, economice, tehnologice etc. în resurse și capabilități militare care să susțină și să desfășoare operații militare;

- geografice, sintetizând avantajele sau dezavantajele generate de poziția teritoriului țării pe globul pământesc, continuitatea sau discontinuitatea teritorială în raport cu alți actori politici care prezintă interes, dezvoltările strategice ulterioare etc.

Un loc distinct în cadrul acestor condiționări indirecte îl joacă mijloacele media. Presa scrisă și vorbită, imaginile pot deveni multiplicator sau diminuator de putere. În condițiile oferite de globalizare, ea nu mai poate fi izolată prin linii ale frontului, influențează atitudinea, convingerile și comportamentul opiniei internaționale, ale mediului civil, dar și ale militarilor.

Prin intermediul mediei, societatea civilă are un cuvânt tot mai greu în construcția deciziei politice de recurgere și susținere a acțiunilor militare și în modelarea condiționărilor sociopsihice.

Practic, mijloacele media devin principalii vectori ai războiului informațional, care însoțește și cele mai neînsemnate stări conflictuale astăzi.

Elaborările intelectuale, reflectate în doctrine, strategii, concepte, teorii suferă, de regulă, de o anumită întârziere în raport cu cele tehnologice. Pentru viitorul spațiu al războiului, tehnologia a oferit letalitate și precizie sporite, multidimensionalitate, simultaneitate etc. Acestea sunt caracteristici concrete, cuantificabile pentru acțiunile unor entități individuale și de cele mai multe ori omogene.

Elaborările intelectuale sunt cele care trebuie să le transforme în putere militară, în operații întrunite și multinaționale, care să reflecte neliniaritatea și mobilitatea războiului, în momente de simultaneitate pentru acțiuni expediționare, în acțiuni desfășurate în ritmuri înalte.

Toate acestea vor trebui să ofere răspunsurile potrivite pentru diversitatea spațiului viitorului război, să modeleze și să proiecteze acțiuni complexe ale unor forțe compozite împotriva altora asemănătoare.

Asimetrie la nivel înalt

Dimensiunea strategică a confruntării bipolare din perioada Războiului Rece a fost locul unei asimetrii deosebite, mari consumatoare de resurse financiare, de tip oglindă. Inițiativele unuia erau urmate de răspunsul celuilalt, în același plan, în aproximativ același spațiu și cu mijloace de aceeași natură. Difereau doar amploarea răspunsurilor, intenția unuia de a-și copleși concurentul prin cantitate sau calitate, ceea ce făcea ca înfruntarea să se desfășoare în spirală, după scenariu nu atât de ermetice.

Inițiativa președintelui Reagan, de a realiza scutul antirachetă, a spart modelul oglinzii. A mutat competiția în domeniul înaltei tehnologii, unde URSS nu a mai fost capabilă să răspundă adecvat și a fost nevoită să inițieze multe alte programe militare de contracarare. Acestea au obligat-o la cheltuieli mari și pe termen lung, în dauna programelor reale de dezvoltare. A urmat criza socială profundă, care s-a adăugat celorlalte crize, și, în aproximativ două decenii, Uniunea Sovietică a dispărut.

Actualele dispute ruso-americane asupra inițiativei președintelui George Bush, de a instala elemente ale scutului antirachetă în Polonia și Cehia, ar putea ascunde aceeași asimetrie. O Rusie cu o economie tot mai viguroasă și cu importante câștiguri financiare din vânzarea petrolului și gazelor naturale

să fie obligată la cheltuieli militare exagerate și îndelungate, care s-o deturneze de la alte programe importante, cu efecte directe asupra relațiilor de putere globale. Din declarațiile unor oficiali ruși transpare că Rusia nu se va angaja într-o cursă a înarmărilor și nu va repeta erorile vechii conduceri de la Moscova, dar va răspunde asimetric.

În preajma reuniunii din iunie 2007 a grupului G8, opoziția rusă față de programul Administrației Bush a depășit faza declarațiilor și a căpătat forme concrete prin lansarea a două noi tipuri de rachete: racheta balistică intercontinentală **RS-24** și racheta operativ-tactică **Iskander M**. Sunt categorii de arme cu destinații diferite și, de aceea, în cadrul reglementărilor internaționale privind armamentele fac parte din mecanisme separate: racheta RS-24 este armă strategică și se înscrie în cadrul negocierilor pe care Rusia le poartă doar cu SUA, cealaltă aparține categoriei de arme ce face obiectul dimensiunii locale a armamentelor. Racheta Iskander M nu este interzisă de reglementările în vigoare. Deci, cele două lansări ar fi mesajul asimetric adresat către doi destinatari – SUA și vecinii europeni – cu privire la posibilele evoluții ale mediului strategic global.

În cadrul unei conferințe de presă, președintele Putin a declarat că testele cu rachete constituie răspunsul Rusiei la ieșirea SUA din Tratatul antirachetă și la perspectivele europene ale scutului lor

antiiranian. Tratatul antirachetă fusese încheiat în 1972 între URSS și SUA, după îndelungate negocieri. A permis trecerea ulterioară la măsuri substanțiale de reducere a arsenalului armelor nucleare ale celor doi inamici din Războiul Rece.

Bineînțeles, există puține date despre caracteristicile celor două categorii de rachete, totuși unele au fost publicate.³³

Racheta balistică intercontinentală RS-24 dispune de încărcături multiple (unele publicații vorbesc de zece capete de luptă) și a fost lansată de pe o instalație mobilă. Deci, nu va avea nevoie de infrastructură fixă ușor de reperat. În construcția ei s-au aplicat multe din soluțiile tehnice folosite pentru complexul Topol M, ceea ce o face mult mai ieftină. Folosește combustibil solid, ceea ce înseamnă că va avea dimensiuni mai mici, deci, va fi mai ușor de manipulat. Va înlocui rachete grele, mai vechi, cu bătaie între 10-15 mii kilometri, ceea ce sugerează că și RS-24 va atinge ținte situate la aceste distanțe. De asemenea, s-a declarat că racheta poate străpunge orice sistem antirachetă existent și de perspectivă, ceea ce sugerează că, în afara încărcăturilor multiple, dispune de posibilități deosebite de manevră și autoprotecție etc

³³ Iliia KEDROV, *Asimetricinii zapusk „Iskandera”*, http://www.vpk-news.ru/article.asp?pr_sign=archive.2007.187.articles.army_02

Complexul operativ-tactic Iskander M va intra în înzestrarea trupelor terestre. Până la sfârșitul lui 2007 se va constitui o brigadă, până în 2015 – încă patru. Racheta a zburat cu o viteză de cca 260 m/s, iar în cele 24 minute de zbor a efectuat câteva modificări de direcție și traiectorie. Alte caracteristici nu s-au făcut publice, dar, prin comparație cu varianta de export a complexului, Iskander E, se poate presupune că este destinat lovirii rapide, prin surprindere, a unor obiective de dimensiuni mici și mari din adâncimea operativă: puncte de comandă, concentrări de trupe, elemente ale apărării antiaeriene și antirachetă, mijloace de foc, avioane și elicoptere la sol, obiective energetice etc. Are nevoie de timp redus pentru pregătirea tragerii și părăsirea poziției de tragere. Instalația de lansare este complet autonomă, racheta poate executa manevre, mai ales în etapele de accelerare și de apropiere de țintă, cu suprasarcini de până la 30 g, ceea ce înseamnă că un sistem antirachetă ar trebui să execute manevre cu suprasarcini de 2-3 ori mai mari pentru a o combate, este construită cu tehnologie folosită pentru avioane invizibile, poate transporta diverse încărcături convenționale. Este complexul care a provocat protestele Israelului când au apărut informații că va fi vândut Siriei.

Racheta complexului Iskander M, cea lansată în ajunul întrunirii liderilor G8, ar putea transporta și

încărcături nucleare, bătaia sa nu va depăși 500 km., deci, nu se vor încălca prevederile tratatului eurorachetelor.

Acestea sunt datele făcute publice despre cele două rachete lansate recent.

Disponerea complexului Iskander M pe teritoriul regiunii Kaliningrad, în Belorusia sau în apropierea graniței de vest a Rusiei ar face accesibilă lovirea unor importante zone ale Europei. Această situație amintește de începutul anilor '80, când perspectiva transformării Europei în ostatecă a eurorachetelor sovietice și americane și a desfășurării unor războaie limitate între cei doi pe teritoriul bătrânului continent a creat un puternic curent de îngrijorare publică urmat de o efervescență politică rar întâlnită în perioada Războiului Rece. Totul s-a încheiat printr-un tratat sovieto-american, care a dus la retragerea eurorachetelor, adică a celor cu bătaie între 500-3.000 km. din Europa. Posibilitatea retragerii din acest tratat este invocată uneori în mediile de forță ruse, ca o altă formă de răspuns asimetric la evoluțiile mediului strategic european, iar suspendarea participării la Tratatul CFE a fost deja oficializată.

Desigur, interesele Rusiei actuale în colaborarea cu Vestul sunt numeroase și vizează atingerea unor obiective pe termen lung. Intensificarea cooperării cu Rusia este și în interesul Vestului, tot pe termen lung. O demonstrează acțiunile comune ale celor doi

parteneri în domenii de neimaginat cu doar două decenii în urmă, cum sunt cosmosul, aviația și chiar tehnica militară.

Dincolo de retorica specifică marilor puteri în momente de remodelare a relațiilor de putere globale, aceste apropieri dovedesc profunzimea interdependențelor dintre ele în fața noilor provocări ale lumii. Probabil că episodul actual al scutului antirachetă al SUA, cu toate desfășurările ce-l însoțesc, pregătește decizii importante la nivel global, iar acțiunile pe multiple planuri ale Rusiei constituie mesajul că este pregătită să-și asume responsabilități sporite la nivel mondial. Totuși, deși dominantă declarațiilor este cea a unor reacții asimetrice la inițiative militare pe continentul european, în realitate, lansările constituie un răspuns simetric pe spații mult mai întinse. La măsuri militare se va reacționa militar. Asimetria constă doar în diferențele dintre valorile investițiilor.

Este prima dată de la sfârșitul Războiului Rece când Rusia invocă posibilitatea unor asemenea reacții într-un mediu de securitate ce depășește spațiul postsovietic. De asemenea, ar fi prima reacție de natură militară la extinderea NATO pe care a calificat-o mereu drept eroare strategică. Viitorul va dovedi dacă reacția militară se va dezvolta ori va fi abandonată, dacă va genera negocieri ori acțiuni unilaterale reciproce de tip oglindă. Cu alte cuvinte,

dacă este dovada puterii sau a slăbiciunii. De altfel, aceeași dilemă este întâlnită și în cazul diversificării elementelor „hard” ale politicii de securitate a SUA. Ele demonstrează calitatea de putere globală, dar sugerează și eșecul altor mijloace, care cu doar 2-3 decenii în urmă îi asigurau calitatea de centru global de atracție.

Alături de demersuri internaționale politice, economice, militare, ultimele inițiative demonstrează că Rusia începe să-și folosească resursele, practic infinite, pe care i le oferă geografia. Dacă reacțiile în domeniul militar sunt doar amintite ca posibilități, în cel economic, de pildă, sunt mai concrete: forme asociative în petrol, gaze naturale și alte resurse, recenta declarație referitoare la un „OPEC al grâului”, investiție economico-militară în America de Sud, adică în „curtea din spate” a SUA etc. Acestea, împreună cu strategia energetică constituie adevăratele răspunsuri asimetrice la măsuri militare.

Strategia energetică a Rusiei a fost făcută publică cu aproximativ un deceniu în urmă. Multe state europene i-au înțeles semnificația pentru propria lor securitate și au intrat pragmatic în diferite conexiuni. Altele au ignorat-o, pentru a nu angaja discuții de securitate cu Moscova. Obiectivele, căile de acțiune și resursele sunt pur economice și nu sunt susținute cu mijloace militare. Mai mult, se poate spune că mare parte din spațiul acestei strategii îi este

inaccesibilă Rusiei ca prezență militară. Dar întreruperea alimentării cu gaze a statelor europene în urma unor neînțelegeri ruso-ucrainene a făcut brusc din gazele naturale, apoi din energie, o problemă de securitate cu profunde semnificații politice.

Pozițiile statelor europene sunt diferite. Unele beneficiază de pe urma strategiei energetice, altele își simt securitatea amenințată. În aceste condiții se înțelege că și interesele lor sunt diversificate, uneori contradictorii. Într-o lume în care fiecare actor susține în realitate interesele comune care aduc avantaje strategice intereselor proprii era de așteptat ca Rusia să procedeze la fel. Era o problemă de timp. Cu atât mai mult cu cât domeniul energiei este unul cu desfășurări spectaculoase. Oferă, de pildă, avantaje mari în raporturile de putere unor state care nu beneficiază de alte surse ale puterii. Infrastructura energetică, la rândul ei, asigură atuuri mari statelor care nu posedă resurse energetice, dar se află în apropierea lor. Se produc, astfel, armonizări de interese și combinații spectaculoase. Strategia energetică nu mai este acum doar a Rusiei, este generalizată, cuprinde, încet-încet, spații continentale și tot mai mulți actori – posesori de resurse energetice sau posibili beneficiari ai proximităților geografice. Fiecare și-a elaborat propria strategie astfel încât avem de-a face cu **energo-strategii în rețea**. Ele constituie o mare șansă pentru stabilizarea lumii, deoarece creează dependențe

cu dublu sens între posesorii și consumatorii de resurse energetice, pe de o parte, între aceștia și spațiile de tranzit, pe de altă parte. Aceste dependențe vor determina viitoarele armonizări și vor constitui marea provocare pentru politicieni în promovarea intereselor naționale. Este o altă manifestare a globalizării. Nu este departe clipa în care vom realiza că energo-strategiile vor produce schimbări geopolitice mai spectaculoase și pe spații mai întinse decât a făcut-o destructurarea bipolarității.

În aceste condiții, și politica energetică comună a UE se află într-o situație dificilă. Este greu de estimat când se va realiza în Uniunea Europeană o politică energetică comună și în ce măsură va fi ea eficientă în absența colaborării extracomunitare. Între timp, pe piața energetică apar și alți actori, mai ales consumatori, precum China și India, continente ele însele. Competiția ar trebui să devină mai interesantă din punct de vedere economic dar, având în vedere că marfa o constituie resurse vitale, dar epuizabile, capătă o tot mai accentuată încărcătură politică și strategică. De asemenea, este un domeniu în care dinamismul reșezărilor curente este unic.

Analizii băncii pentru investiții *Goldman Sachs International* au realizat o analiză a energiei în lume și au ajuns la următoarea concluzie³⁴:

³⁴<http://www.vz.ru/economy/2007/6/26/90381.html>

- înaintea campaniei din 1991 împotriva Irakului, 55% dintre primele 20 mari companii energetice ale lumii aparțineau capitalului SUA, celelalte 45% erau ale capitalului european;

- în 2007, ponderea firmelor și capitalului SUA în același segment a ajuns la 30%, a Europei la 35%, iar restul de 35% aparține statelor cu economii emergente din așa-numitul „Grup BRIC” (Brazilia, Rusia, India, China), absente din clasamentele *Top 20* de-acum 16 ani; majoritatea firmelor din acest grup sunt controlate de stat.

Faptul că resursele energetice s-au transformat în teme de securitate a fost confirmat într-un anumit fel și de NATO. La întrunirea sa de la Riga, din noiembrie 2006, s-a adoptat documentul *Comprehensive Political Guidance*, ce constituie cadrul politic pentru transformarea alianței în următorii 10-15 ani. În capitolul consacrat contextului strategic în care va funcționa alianța în transformare, la punctul 2, printre principalele riscuri și provocări se enumeră și „...întreruperea fluxurilor de resurse vitale”.³⁵ Astfel, accesul la resursele energetice devine o problemă de apărare pentru o organizație politico-militară, precum este Alianța Nord-Atlantică. Deocamdată, este greu de estimat acum, dacă, pentru gestionarea acestei provocări, NATO își va asuma pe

³⁵ <http://www.nato.int/docu/basicxt/b061129e.htm>

viitor noi misiuni în spații operaționale extinse, dar putem presupune că și reacțiile în afara alianței vor fi pe măsură. Oricum, în presa rusă au apărut opinii care, reduse la esență, exprimă îngrijorarea că NATO vizează resursele rusești.

Este tot o manifestare a asimetriei, amintind că, în majoritatea cazurilor, sursele conflictelor militare trebuie căutate în realitățile economice.

Simpla citire a unei hărți a lumii ne poate explica motivele pentru care toate școlile geopolitice au acordat atâta atenție spațiului eurasiatic. Practic, potențialul acestuia a inspirat teoriile geopoliticii și nimeni nu poate afirma cu certitudine că ele și-au pierdut relevanța, chiar dacă actorii, formele și mijloacele au suferit atâtea schimbări într-un timp istoric atât de scurt.

Armata României și spațiul

Dimensiunea spațială continuă să rămână o provocare pentru Armata României. Până în ultimul deceniu al secolului trecut, armata a fost o instituție destinată, modelată și pregătită aproape exclusiv pentru apărarea teritoriului național. Elaborările teoretice fundamentau organizarea și planificarea desfășurării operațiilor, în cadrul unui sistem complex al apărării naționale. După evenimentele din decembrie 1989, au urmat procese profunde de adaptare a armatei, la început, la noile realități strategice ale Europei, apoi la standardele NATO în vederea integrării.

Firește, a suferit modificările corespunzătoare și reprezentarea spațiului în aceste transformări: de la dimensiunea teritoriului național către spațiul euroatlantic, în cadrul apărării colective, în cazul unui atac armat, conform Articolului 5 al Tratatului de la Washington. Ulterior, alăturându-se armatelor statelor NATO, pe măsură ce alianța și-a asumat misiuni noi în sprijinul păcii în spații din afara celui euroatlantic tradițional, și pentru Armata României s-a ridicat problema desfășurării acțiunilor la distanțe mari de teritoriul național.

Astfel, au apărut și au fost depășite provocări specifice operațiilor expediționare: podurile strategice, susținerea trupelor aflate în teatru, rotirea forțelor etc. Dincolo de toate celelalte posibile sensuri acordate conceptului de operații expediționare, reflectând dominantele politice, ale dreptului internațional, ale relațiilor internaționale etc., din punct de vedere militar, în sensul cel mai larg, expediție înseamnă „ceva” care se desfășoară departe. Acest ceva poate însemna și violență în cadrul unor războaie și conflicte armate, dar și operații de prevenire a conflictelor, de stabilizare post-conflict, umanitare, antiteroriste etc. Sunt tipuri de acțiuni în cadrul cărora Armata României îndeplinește diferite misiuni, de peste un deceniu. Astfel de operații ridică probleme deosebite pentru arta militară românească din punct de vedere al comenzii-controlului, logisticii, generării forței, structurării forțelor, realizării capabilităților, înzestrării cu armament și tehnică de luptă etc.

Indiferent de obiectivele urmărite în transformarea acestor domenii, ele vor trebui să corespundă viitoarelor exigențe față de amploarea spațială a operațiilor pe care armata își propune să le desfășoare și față de manevrabilitate în cadrul acestora. Indirect, aceste exigențe vor reflecta capacitatea Armatei României de a-și îndeplini viitoarele misiuni.

Constituția României, în Articolul 118, stabilește ceea ce în toate documentele de planificare a apărării ar trebui să se transforme în misiuni:

„(1) Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale. În condițiile legii și ale tratatelor internaționale la care România este parte, armata contribuie la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară și participă la acțiuni privind menținerea sau restabilirea păcii.”³⁶

Într-o formă cuprinzătoare, Constituția identifică prin această formulare ceea ce îndeobște numim **apărare națională și apărare colectivă**. Mai mult, la pct. 2 al aceluiași articol, se vorbește și despre sistem național de apărare. Dar sunt precizate și responsabilități privind pacea lumii, fără a stabili delimitări spațiale. Cu alte cuvinte, Constituția oferă un posibil răspuns la dezbateră persistentă pe plan mondial cu privire la profilul armatelor secolului XXI, de apărare sau de securitate. Constituția stabilește că Armata României va trebui să îndeplinească criteriile valabile ambelor tipuri de armate, deoarece va trebui să îndeplinească misiuni specifice ambelor dimensiuni.

³⁶ **Constituția României**, Monitorul Oficial, 2003, p. 66.

Desigur, dezbateră își are rădăcini adânci în noile realități militare ale unei bune părți a lumii: probabilitatea scăzută a unor războaie interstatale, deci a unui pericol extern sub forma agresiunii militare; perceperea riscurilor și amenințărilor nu în domeniul apărării cu implicațiile sale militare, ci în procese nonmilitare de natură economică, socială, civilizațională, religioasă, siguranță și ordine publică ce aparțin mediului de securitate; caracterul mai curând transfrontalier decât național al riscurilor și amenințărilor etc.

Aceste realități determină procese oarecum contradictorii. Pe de o parte, diminuarea rolului violenței armate în gestionarea crizelor și stărilor conflictuale. Armatele sunt principalul gestionar al vectorilor de aplicare a acesteia, dar probabilitatea de a-i operaționaliza împotriva unor structuri similare este mai redusă, astfel încât într-o bună măsură devin inutile. Chiar și atunci când s-au ciocnit armate între ele, cum a fost cazul armatei sârbe împotriva NATO și a celei irakiene împotriva forței multinaționale, violența armată s-a aplicat direcționat, împotriva unor obiective care țineau mai curând de sistemul de generare a puterii statului, și nu au urmărit nimicirea forțelor adversarului. Pe de altă parte, sub ochii noștri apare necesitatea folosirii armatelor, adică a aceluiași gestionar al vectorilor de aplicare a violenței armate, pe spații cât mai extinse ale globului pământesc, dar în

altfel de misiuni. Este vorba de alt gen de violență, mai curând polițienească și de ordine publică, dar care să poată fi transformată, în cazul eșecului tuturor celorlalte activități de gestionare a crizelor, în violență armată clasică, cu diferite intensități. Altfel spus, este o violență armată virtuală. Această necesitate a impus procesul de transformare continuă a NATO, prin asumarea de responsabilități și misiuni în spații netradiționale sau colaborarea între armate atât de diferite ca mentalitate și înzestrare, cum sunt cele reprezentate în teatre de operații comune din Irak sau războiul antiterorist, ori pur și simplu a impus schimbări profunde în fizionomia armatelor.

Identificarea soluțiilor pentru depășirea acestor provocări solicită desigur modificări importante în gândirea tradițională despre rolul și misiunile armatelor. Cu atât mai mult cu cât construcția unei armate eficiente durează foarte mulți ani și cere cheltuieli financiare nesincopate și substanțiale. Deci sunt necesare viziuni pe termen lung.

Strategia de Securitate Națională a României, adoptată la 17 aprilie 2006 de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, stabilește cerințe mai concrete și precizează exigențele față de armată: va trebui să dispună de forțe expediționare mobile și multifuncționale, rapid dislocabile, în măsură să asigure „credibilitatea angajamentelor asumate în cadrul apărării colective și participarea la misiuni

*internaționale, în conformitate cu prioritățile și cerințele politicii externe*³⁷. În documentele adoptate la Riga, în cadrul Summit-ului NATO desfășurat între 28-29 noiembrie 2006, se precizează că, pentru următorii 10-15 ani, evoluția mediului de securitate va impune, printre priorități, îmbunătățirea „*activității de a desfășura și sprijini operații expediționare multinaționale întrunite, departe de teritoriul propriu, în condițiile unui sprijin al națiunii-gazdă redus, ori a inexistenței acestuia, și a le susține perioade îndelungate*”³⁸.

Strategia de Securitate Națională dezvoltă prevederile constituționale, accentuează necesitatea transformării armatei într-o instituție capabilă să acționeze în teatre îndepărtate și să fie eficientă în interiorul acestora, îndeplinind o gamă largă de misiuni (prin dislocabilitate, mobilitate, multifuncționalitate, manevrabilitate etc.). Dar strategia stabilește și că armata trebuie să ofere credibilitate apărării teritoriului național.

Credibilitatea este un concept complex, care se fundamentează pe competența proprie, demonstrată și nu doar afirmată. În domeniul militar, competența se demonstrează nu numai în capacitatea oferită procesului de elaborare a deciziei politico-militare, dar

³⁷ *Strategia Securității Naționale*, <http://presidency.ro/static/ordine/CSAT/SSNR.pdf>.

³⁸ <http://www.nato.int/docu/basic/text/b061129c.htm>.

și în modul în care se structurează, înzestrează și pregătește armata pentru a-și îndeplini misiunile. Credibilitatea este cea care oferă eficiență alianțelor. De aceea, în cadrul aceluiași document NATO, se stabilește drept altă prioritate „... *abilitatea de a adapta disponibilitatea forțelor și reacțiile militare, rapid și eficient, la condiții neprevăzute*” .³⁹ Este o prevedere care, odată realizată, oferă, în primul rând, credibilitate.

Un exemplu de forță credibilă este Forța de Răspuns NATO, care include într-un singur pachet forțe terestre, aeriene, navale și speciale, cuprinzând: o componentă terestră de nivel brigadă întărită; o forță expediționară navală (un grup portavion de luptă, un grup amfibiu și un grup de luptă de suprafață); o componentă aeriană capabilă să execute 200 ieșiri avion/zi; forțe speciale ce pot fi implicate când este necesar. Această forță poate fi folosită pentru misiuni Articol 5 (apărare colectivă) și non-Articol 5 (operații de răspuns la crize). În total, va dispune de 25 mii militari, va fi dislocabilă în cinci zile de la notificare oriunde în lume și va putea acționa independent în operații de maximum 30 zile, sau mai lungi, dacă va fi reasigurată logistic⁴⁰.

³⁹ <http://www.nato.int/issues/nrf/index.html>.

⁴⁰ Ibidem.

În enumerarea exigențelor față de Armata României, Strategia Securității Naționale stabilește că Armata României trebuie să asigure credibilitate apărării teritoriului național și îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul apărării colective. Dar apărarea teritoriului național nu este un angajament asumat, ci o misiune constituțională. Chiar dacă Articolul 5 al Tratatului de la Washington se va operaționaliza, pentru a apăra teritoriul național al României împotriva unui atac armat, documentul reiterează că rolul important îi va reveni Armatei României, mai ales în organizarea și desfășurarea nemijlocită a operațiilor de apărare multinațională. Această exigență ar trebui să se regăsească în toate documentele de planificare a apărării, inclusiv în „Strategia de Transformare a Armatei României”⁴¹ elaborată de Statul Major General în 2005. Așa cum se afirmă în preambul, acest document „... *va sta la baza elaborării tuturor celorlalte strategii, concepții, planuri de acțiune și de implementare din domeniu*”. Documentul stabilește direcțiile de acțiune și etapele transformării Armatei României până în 2025, termenul integrării tehnice depline în NATO și UE.

Dacă toate viitoarele elaborări teoretice ale Armatei României ar trebui să respecte direcțiile de transformare stabilite în strategie s-ar ajunge într-o

⁴¹ <http://www.mapn.ro/indexro.php>.

situație ambiguă, în contradicție cu prevederile principalelor documente de planificare a apărării. Subcapitolul 1.2 al Strategiei stabilește că „*La nivel național, scopul fundamental al transformării armatei îl constituie realizarea noilor capacități prin care România va răspunde provocărilor actuale și viitoare din mediul de securitate*”. În mod normal, la nivel național ar fi trebuit să se regăsească misiunea constituțională, precum și primele etape din procesul de realizare a prevederii din Strategia Securității Naționale referitoare la credibilitatea apărării teritoriului național. Chiar dacă acest document are valabilitatea temporală a mandatului prezidențial de cinci ani, investițiile efectuate în această perioadă nu pot fi ignorate în viitoarele strategii de securitate, ar fi dezvoltate și ar asigura continuitate și coerență programelor pe termen lung din domeniul apărării. Astfel s-ar obține puterea militară, realitate bazată pe acumulări îndelungate.

Direcțiile de acțiune din strategia transformării, adică dimensiunile în care se va acționa pentru atingerea scopului fundamental, nu vizează nici ele misiunea constituțională, dar către finalul documentului se afirmă că Structura de forțe – 2015 (în anul 2015 se preconizează ca efectivele armatei să fie de aproximativ 80 mii de oameni) va asigura apărarea națională în cadrul apărării colective și intervenții în situații de urgență civile, precum și

îndeplinirea tuturor obligațiilor față de NATO și UE. Această menționare a apărării naționale este singura în care se poate presupune că se face referire la rolul stabilit armatei prin Constituție. De asemenea, se poate bănuși că opțiunea strategică este pentru o armată de apărare și securitate. Dar, într-un asemenea document, formulările trebuie să fie directe, explicite, nu subînțelese.

Pentru ca resursele investite să asigure eficiență instituției și să răspundă exigențelor constituționale, construcția armatei viitorului ar trebui să aibă drept obiectiv fundamental constituirea aceluși element important al puterii statului, cum este armata, care să ofere credibilitate apărării teritoriului național. Aceasta înseamnă că viitoarea fizionomie a armatei va trebui să țină seama atât de caracteristicile teritoriului național și teatrelor de operații europene, dar și de sursele de putere interne, cum ar fi cele politice, sociopsihice, economice, tehnologice etc., avute în vedere și în cadrul apărării colective. Reflectarea tuturor acestor condiționări în capacitatea armatei de a organiza și planifica operații pentru apărarea teritoriului național îi va oferi credibilitate și în cadrul apărării colective, conform Articolului 5 al Tratatului de la Washington. Putem afirma că executarea unor misiuni în cadrul apărării colective va fi situația care va solicita cele mai mari eforturi din partea Armatei României, va fi poziția cea mai dificilă în care ar putea

să se găsească oricare din armatele alianței. Deși astăzi pare mai mult virtuală, ea nu poate fi exclusă. Nu întâmplător, aceeași declarație a Summit-ului de la Riga reafirmă chiar la punctul 1 determinarea în „... *menținerea unei apărări colective puternice ca obiectiv esențial al Alianței noastre*”. La o asemenea posibilitate s-ar putea ajunge în urma unei escaladări ireversibile a unei situații conflictuale între actori majori ai lumii, ceea ce s-a mai întâmplat de atâtea ori. De regulă, ritmurile escaladării unei asemenea situații sunt mai rapide decât viteza de adaptare a puterii militare la noua situație.

O armată structurată, înzestrată, pregătită și susținută pentru a oferi credibilitate apărării teritoriului național va putea oferi oricând elementele necesare constituirii capabilităților pentru misiuni non-Articol 5, pe care NATO și le asumă în alte spații. Nu pentru că acestea ar fi ușoare, ori pentru că armatele clasice ar fi superioare insurgenței cu care ele se confruntă cel mai frecvent în asemenea tip de misiuni, ci pentru că sunt solicitate din plin alte abilități (prezența înaintată, mobilitatea, deschiderea către misiuni umanitare, violența armată graduală începând de la minimum către maximum etc.), pe care o armată credibilă le poate demonstra oriunde fără pregătiri îndelungate. Misiunile din cadrul apărării colective, deci de răspuns la un atac armat executat de o armată similară, solicită elementele care alcătuiesc

ceea ce numim puterea armată, bazată pe manevrabilitate, foc, armament greu, operații de anvergură, identificarea și lovirea centrelor de greutate etc. Urmărind neutralizarea rapidă a adversarului, violența armată se aplică dinspre maximum către minimum.

Pentru misiuni non-Articol 5, NATO își propune să-și adapteze forțele existente, modelate pentru apărare colectivă, dezvoltându-le punctele tari, nu să le transforme prin diminuarea acestora. Astfel, alianța își va păstra eficiența în operații expediționare, departe de teritoriul propriu, în misiuni dificile, cu sprijin total din partea națiunii-gazdă sau cu unul redus, pregătită, totodată, pentru aplicarea maximă a violenței armate, dacă va fi necesar. Acestor exigențe va trebui să le răspundă și Armata României. Pornind de la o asemenea premisă și abordând astfel transformarea, se va putea răspunde și uneia dintre provocările dintotdeauna ale armatelor, cea de a fi pregătită pentru a răspunde situațiilor celor mai dificile.

Globalizarea impune astăzi comunității internaționale identificarea de soluții eficiente pentru depășirea rapidă a disfuncționalităților din procesul de gestionare a securității. Așa au apărut și discuțiile asupra armatelor de securitate, care s-ar dori să fie altceva decât instrumentul exclusiv de aplicare a violenței armate în situații care ar impune alte

abordări. Dar nu pot fi ignorate preocupările și investițiile principalelor armate ale lumii în perfecționarea unor parametri ai vectorilor de aplicare a violenței armate: distanțele de tragere și razele de acțiune, precizia, puterea explozivilor, dimensiunile, timpii de reacție etc. Aceste preocupări demonstrează mai curând intenția de a acționa și obține victoria în dueluri cu competitori similari, decât de a gestiona procese conflictuale. Deci, pe termen lung, se urmărește construcția aceluiași armate eficiente dorite întotdeauna, în care abilitățile de „pacificatori” ale militarilor nu urmăresc să înlocuiască competențele de planificatori și gestionari ai violenței armate.

Integrarea în NATO și UE constituie o oportunitate politică decisivă pentru rezolvarea în comun a problemelor de securitate și apărare ale statului român pentru viitor. Dar cadrul multinațional nu constituie o alternativă care ne scutește de eforturi individuale. În definitiv, credibilitatea abordărilor colective a problemelor apărării este asigurată vital de eficiența programelor naționale de modelare a armatelor pentru a-și îndeplini rolurile stabilite.

În acest sens, premisele care ar trebui avute în vedere în procesul de transformare a Armatei României pe termen lung ar trebui să țină seama de:

- prevederile Constituției României, ca document ce generează și condiționările pentru obligațiile asumate în cadrul NATO și UE;

- poziția strategică a României la extremitatea celor două organizații din care face parte și care va rămâne probabil neschimbată pentru următorul deceniu;

- apărarea teritoriului statului român este situația cea mai dificilă în care ar putea fi pusă armata sa, chiar și în condițiile apărării colective; pentru această situație ar trebui să se organizeze, înzestreze și să se pregătească;

- diminuarea și îmbătrânirea rezervei de mobilizare sunt procese ce se vor accentua în următorii ani prin desființarea serviciului militar obligatoriu;

- în viitor, componenta intelectuală, de concepție, ascunsă a surprizei strategice va fi dominantă în raport cu cea materială, vizibilă, ceea ce înseamnă că declanșarea acțiunilor militare va fi posibilă fără pregătiri intense și de durată; surprinderea se va realiza prin modul de concepere a acțiunilor cu forțele existente în locațiile cunoscute, alegerea momentului declanșării acestora, folosirea adecvată a celorlalte componente de putere în sprijinirea efortului militar, astfel încât „victima” să realizeze cu întârziere că este supusă unei agresiuni etc.;

- în mediul strategic existent pe continentul european, dacă situația va evolua către confruntare militară, evenimentele se vor derula rapid, cu

obiective decisive și perioade favorabile „completării” punctelor slabe foarte scurte.

Prin urmare, viitoarele proiecte pentru transformarea armatei ar trebui să-și propună, printre finalitățile prioritare, sporirea mobilității. Aceasta ar însemna, în primul rând, mărirea ponderii categoriilor de forțe care dispun de caracteristici de mobilitate sporite, mai ales a forțelor aeriene. Astfel, în cadrul acțiunilor întrunite, ele ar putea contribui mai substanțial la îndeplinirea unor misiuni ale spațiului acțiunilor militare, depășind pragul de component augmentativ pentru misiuni dificile ale forțelor terestre și propunându-și efecte decisive asupra concentrărilor de forțe ale adversarului, manevrelor, obiectivelor ce contribuie la generarea potențialului de război al acestuia etc. De asemenea, s-a dovedit că forțele aeriene se numără printre cele mai eficiente componente ale armatei împotriva terorismului și pentru misiuni non-Articol 5.

Pentru forțele terestre va fi necesară accentuarea abilității de a controla și gestiona evenimentele din spațiul acțiunilor militare prin structuri apte să acționeze în toate mediile, mărirea potențialului de luptă al structurilor sale, mărirea proprietăților de protecție a personalului oferite de tehnica din înzestrare, realizarea unui raport optim între structurile militare „grele” și cele „ușoare”, perfecționarea abilităților de a acționa în mari aglomerări urbane etc.

Comandamentele și statele majore trebuie să-și îmbunătățească și să-și mențină performanțele în organizarea și conducerea operațiilor multinaționale pentru apărarea teritoriului național, îndeosebi pentru anumite momente decisive ale operațiilor întrunite: lovituri, manevre, marșuri, acțiuni în adâncime etc.

În cadrul activităților de pregătire, desfășurate în țară și străinătate, va fi necesar să se acorde prioritate activităților și momentelor complexe care contribuie la perfecționarea aptitudinilor în îndeplinirea misiunilor dificile, în raport cu cele „polițienești”, iar în planurile de înzestrare să se acorde prioritate achiziționării ori înzestrării cu tehnică modernă grea (tancuri, vehicule de luptă, aviație de sprijin, artilerie, rachete), arme inteligente, sisteme C4I performante etc.

Doar acoperind exigențele spațiului actual al luptei și pregătită pentru cele mai dificile situații ale operațiilor militare majore, armata va fi credibilă în cadrul apărării colective și în îndeplinirea rolului său constituțional.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Redactor: Corina VLADU
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 09.07.2007

Hârtie: A3
Coli de tipar: 7.875

Format: A5
Coli editură: 3.937

Lucrarea conține 126 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

100/1342/2007

C324/2007